

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДОНЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТУСА

ЗАГРЕБЕЛЬНИЙ СЕРГІЙ ОЛЕГОВИЧ

Допускається до захисту:
завідувач кафедри
підприємництва, корпоративної
та просторової економіки
канд.екон.наук, доцент
_____ О.С. Трегубов
« ____ » _____ 2021 р.

**ІННОВАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ
НЕСТІЙКОГО ЕКОНОМІЧНОГО СЕРЕДОВИЩА»
(НА ПРИКЛАДІ ПІДПРИЄМСТВА ТОВ «УКРАФЛОРА – ВІННИЦЯ»)**

Спеціальність 051 Економіка
ОП «Економіка підприємства»
Кваліфікаційна (магістерська) робота

Керівник:
Л.В. Олійник, доцент
кафедри підприємництва, корпоративної
та просторової економіки,
канд.екон.наук, доцент

(підпис)

Оцінка:

_____/_____/_____
(бали/за шкалою ЄКТС/за національною шкалою)

Голова ЕК: _____
(підпис)

Вінниця 2021

АНОТАЦІЯ

Загребельний С.О. Інноваційна діяльність підприємства в умовах нестійкого економічного середовища» (на прикладі підприємства ТОВ «Украфлора – Вінниця»). Спеціальність 051 Економіка. Освітня програма «Економіка підприємства». Донецький національний університет імені Василя Стуса. Вінниця, 2021.

Метою даної роботи є проведення аналізу стану інноваційної діяльності підприємства ТОВ «Украфлора-Вінниця», визначення напрямків її поліпшення, а також розробка інноваційної стратегії підприємства її активізації в сучасних умовах. Об'єктом дослідження виступає інноваційна діяльність та інноваційні процеси на підприємстві ТОВ «Украфлора-Вінниця». Предметом дослідження є теоретичні та методико-прикладні підходи до організації інноваційної діяльності на підприємствах.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у вдосконаленні теоретичних і практичних положень організації інноваційної діяльності на ТОВ «Украфлора-Вінниця». Практичне значення отриманих результатів – запропоновані заходи дозволяють ТОВ «Украфлора-Вінниця» адаптувати організаційну структуру до змін зовнішнього середовища підприємства.

Ключові слова: інноваційна діяльність, управління інноваційною діяльністю, інноваційна стратегія, інноваційний потенціал, організаційна структура.

Табл. 12. Рис. 12. Бібліограф.: 46 найм.

Zagrebelny S.O. Innovative activity of entrepreneurship under conditions of unstable economic environment» (on the example of LLC «Ukraflora – Vinnytsia»). Specialty 051 Economics. Educational program "Enterprise Economics". Vasyl' Stus Donetsk National University. Vinnytsia, 2021.

The purpose of this work is to analyze the state of innovation activity of the enterprise LLC "Ukraflora-Vinnytsia", to determine the directions of its improvement, as well as to develop an innovative strategy of the enterprise of its activation in modern conditions. The object of the study is the innovation activity and innovation processes at the enterprise LLC "Ukraflora-Vinnytsia". The subject of research is theoretical and methodological and applied approaches to the organization of innovation in enterprises.

The scientific novelty of the obtained results lies in the improvement of theoretical and practical provisions of the organization of innovative activity at LLC "Ukraflora-Vinnytsia". The practical significance of the obtained results - the proposed measures will allow LLC "Ukraflora-Vinnytsia" to adapt the organizational structure to changes in the external environment of the enterprise.

Keywords: innovation activity, management of innovation activity, innovation strategy, innovation potential, organizational structure.

Table. 12. Fig. 12. Bibliographer .: 46 hires.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ТА ПАРАДИГМА ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ.....	7
1.1 Інноваційна діяльність в сучасних умовах, її значення та характеристика.....	7
1.2 Класифікація та економічна суть інноваційної діяльності.....	19
1.3 Обґрунтування вибору показників оцінювання загального стану та стану інноваційної діяльності підприємства.....	27
РОЗДІЛ 2 АНАЛІЗ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА ПІДПРИЄМСТВІ ТОВ «УКРАФЛОРА-ВІННИЦЯ»	38
2.1 Аналіз діяльності підприємства ТОВ «Украфлора-Вінниця».....	38
2.2 Оцінка діяльності підприємства в умовах нестійкого економічного середовища та пандемії COVID-19.....	46
2.2 Аналіз показників інноваційної діяльності підприємства.....	53
РОЗДІЛ 3 УДОСКОНАЛЕННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА ПІДПРИЄМСТВІ В УМОВАХ НЕСТІЙКОГО ЕКОНОМІЧНОГО СЕРЕДОВИЩА	62
3.1 Розробка стратегії розвитку підприємства в сучасних умовах	62
3.2 Удосконалення організації інноваційної діяльності підприємства	70
3.3 Впровадження антикризового управління як методу покращення інвестиційної діяльності підприємства	74
ВИСНОВКИ	85
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	88

ВСТУП

Актуальність теми. Актуальність дослідження з питань розвитку інноваційної діяльності в період не стійкого економічного становища обумовлена тим, що в даний момент часу світ переживає кризу, яка пов'язана з пандемією COVID-19 та зростанням цін на енергоносії. Інноваційна діяльність дозволить забезпечити безперебійний процес виробництва та реалізації продукції, своєчасність погашення боргів, знизити залежність підприємств від впливу зовнішніх факторів кризи. Актуальність теми обумовлена тим, що в сучасних кризових умовах ринкової економіки в Україні невирішеними залишаються безліч теоретичних, методичних і практичних питань управління інноваційною діяльністю вітчизняних підприємств, розробка інноваційних стратегій на підприємствах, а зокрема їх вдосконалення.

Складний сучасний стан економіки України, що потягнув за собою потребу посилення інноваційної активності і нового підходу до інновацій, що поєднують знання і технології з ринком. Динаміка розвитку сучасного суспільства визначається ефективністю інноваційних процесів, що відбуваються в різних сферах життя. Розширення і розвиток інноваційної діяльності стає одним з найважливіших системних чинників підвищення рівня конкурентоздатності та національної безпеки країни.

Значення інноваційної діяльності для аграрних підприємств України у сучасних умовах постійно зростає: аграрні підприємства зазнають серйозної кризи в інноваційній сфері і, якщо не починати активних заходів для його подолання, як з боку держави, так і керівництва аграрних підприємств, несприятливі наслідки будуть мати місце в найближчому майбутньому.

Даній тематиці присвячені праці багатьох українських і західних економістів. Однак ступінь розробленості проблеми планування та оптимізації інноваційної діяльності є недостатньою.

Мета і задачі дослідження. Метою даної роботи є проведення аналізу стану інноваційної діяльності підприємства ТОВ «Украфлора-Вінниця»,

визначення напрямків її поліпшення, а також розробка інноваційної стратегії підприємства її активізації в сучасних умовах.

Задачі дослідження. Для досягнення поставленої мети в роботі необхідно вирішити низку таких задач:

- розкрити суть інновацій та інноваційної діяльності, визначити значення інноваційної діяльності для розвитку підприємств;
- розробити класифікацію інноваційних процесів на підприємстві та виявити взаємозв'язки між ними;
- розробити комплексну оцінку інноваційної діяльності підприємства;
- провести аналіз господарської діяльності ТОВ «Украфлора-Вінниця»;
- зробити оцінку діяльності підприємства в умовах нестійкого економічного середовища;
- провести аналіз показників інноваційної діяльності ТОВ «Украфлора-Вінниця»;
- окреслити напрямки та розробити стратегію щодо вдосконалення інноваційної діяльності на досліджуваному підприємстві;
- удосконалити організацію інноваційної діяльності підприємства;
- розробити заходи антикризового управління у інноваційній діяльності підприємства.

Об'єктом дослідження виступає інноваційна діяльність та інноваційні процеси на підприємстві ТОВ «Украфлора-Вінниця».

Предметом дослідження є теоретичні та методико-прикладні підходи до організації інноваційної діяльності на підприємствах.

Методи дослідження. Методологічною основою даної роботи є діалектичний метод пізнання економічних явищ і процесів, що використовується в дослідженні їх безперервного розвитку і взаємозв'язку. При дослідженні використані загальнонаукові методи аналізу та синтезу, групування і порівняння, а також абстрактно-логічний, використаний при вивченні теорії і практики організації інноваційної діяльності.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у вдосконаленні теоретичних і практичних положень організації інноваційної діяльності на ТОВ «Украфлора-Вінниця».

Інформаційна база дослідження в кваліфікаційній роботі представлена підручниками і науковими посібниками з економіки, управління інноваційною діяльністю, публікаціями в спеціалізованих виданнях, тезами та публікаціями на конференціях і форумах, законами та нормативно-правовими актами про інвестиційну діяльність, статистичним матеріалом та даними підприємства.

Практичне значення отриманих результатів – запропоновані заходи дозволять ТОВ «Украфлора-Вінниця» адаптувати організаційну структуру до змін зовнішнього середовища підприємства.

Апробація результатів дослідження. Автором було проведене дослідження на тему «Використання альтернативних джерел енергії на тепличному господарстві». Результати досліджень доповідались автором на міжнародній науково-практичній конференції “Економіка, облік, фінанси та право: концептуальні та практичні аспекти розвитку”, м. Полтава, листопад 2021 р.

Положення, що виносяться на захист:

- вдосконалено підхід до опису принципів реалізації інноваційних проектів;
- проведено діагностику факторів впливу на інноваційний розвиток;
- запропоновані рекомендації щодо підвищення економічного стану підприємства за рахунок удосконалення інноваційної діяльності;
- розроблено інвестиційний проєкт, який було б доцільно реалізувати на підприємстві;
- визначено сучасні фактори впливу на інноваційну діяльність: пандемія Covid-19 та ціна енергоносіїв;
- визначено ефективність антикризового управління у інноваційній діяльності підприємства.

Структура роботи. Кваліфікаційна робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел. Загальний обсяг 94 сторінки, 12 таблиць та 12 рисунків.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ТА ПАРАДИГМА ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ

1.1 Інноваційна діяльність в сучасних умовах, її значення та характеристика

В Україні проголошено курс на підтримку й розвиток інноваційної діяльності. Цю тезу повною мірою підтверджує ціла низка законодавчих актів [1]. Характерною рисою проблематики інноваційного розвитку є дедалі зростаюча актуальність цього питання. Цьому сприяють такі фактори як необхідність запровадження енергозберігаючих технологій, зумовлена постійним підвищенням цін на енергоносії, а також зниженням конкурентоспроможності українських експортних товарів на світовому ринку у зв'язку зі становленням відповідних галузей економік країн-конкурентів (наприклад, китайської металургії, що чинить серйозний тиск на українських виробників) [2, с. 14].

Усвідомлення великої значимості підтримки інноваційних процесів в Україні засвідчило прийняття, починаючи з кінця 90-х рр. минулого століття, низки програмних нормативних документів. Нами нараховані понад 20 суттєвих нормативних актів, у т. ч. 15 Законів України, які в тій чи іншій частині регулюють питання інноваційної діяльності в Україні.

Відсутність практичної реалізації прийнятої нормативної бази не могла не відобразитись негативним чином на стані інноваційної діяльності в Україні. Стан останньої визначається трьома чинниками: станом науки, станом інноваційної інфраструктури, попитом на інновації з боку матеріального виробництва. Тенденція до переважання негативних змін в науці і сьогодні залишається домінуючою. У фундаментальній науці продовжується постаріння наукових кадрів, старіння дослідно-лабораторного оснащення; зростання диспропорцій в науково-технічній інфраструктурі обмежує можливості створення інноваційного продукту, придатного для комерційної реалізації на внутрішньому та зовнішньому ринках; організація науково-технічної інфраструктури,

фінансового забезпечення та менеджменту стає дедалі менш придатною для реалізації великих інноваційно-інвестиційних проектів, поступово переорієнтовується на виконання дрібних, периферійних проектів і завдань [3, с. 34].

Як показує світовий досвід, лідерські позиції в технологічному та соціально-економічному розвитку займають саме ті країни, які мають розгалужену та ефективно функціонуючу інноваційну інфраструктуру і використовують її в усьому діапазоні створення та реалізації новацій.

У економічно розвинутих країнах світу функціонують понад 3 тисячі технологічних парків, інноваційних центрів, бізнес-інкубаторів, венчурних фондів, центрів трансферу технологій, технополісів та інших інноваційних структур, що складають основу національних інноваційних систем і є каталізаторами інноваційного розвитку.

В Україні інноваційна інфраструктура є ще нерозвиненою, не охоплює усі ланки інноваційного процесу і не має системності у забезпеченні відповідними послугами у сфері інноваційної діяльності [4, с. 12].

Сформовано лише окремі елементи інноваційної інфраструктури – зареєстровано і діє вісім технопарків, розпочали діяльність кілька регіональних інноваційних центрів та бізнес-інкубаторів. З них, лише технологічні парки реалізують інноваційні проекти за стратегічними пріоритетними напрямками інноваційної діяльності і користуються фінансовою підтримкою держави. Практично відсутньою є в інноваційному середовищі діяльність венчурних фондів та центрів трансферу технологій.

Не знаходить належної підтримки діяльність винахідників, раціоналізаторів, науковців, що мають завершені науково-технічні розробки. Недостатньо реалізується освітній та науковий потенціал, насамперед вищих навчальних закладів, у сфері інформаційно-комунікаційних, високих технологій тощо. Так, Україна займає четверту позицію в світі за кількістю сертифікованих програмістів, проте цей інтелектуальний ресурс не реалізовано в національних інтересах.

Не використовуються в повній мірі інформаційні ресурси системи науково-технічної та економічної інформації – бази даних технологій, науково-технічних досягнень, трансферу технологій тощо.

Близько 90 % продукції, що виробляється в Україні, не має відповідного науково-технологічного забезпечення, спостерігається безупинне зниження її наукоємності. Однією з головних проблем інноваційного розвитку України стала нерозвиненість інноваційної інфраструктури.

Основними причинами проблем та негативних тенденцій у інноваційній сфері України є:

- недостатнє економічне стимулювання інноваційної діяльності та відсутність державної підтримки інноваційних структур;
- недостатня нормативно-правова урегульованість питань розвитку інноваційної інфраструктури та трансферу технологій;
- заорганізованість процедури державної реєстрації, ліцензування, сертифікації, системи контролю та дозвільної практики, регулювання орендних відносин;
- не сформованість загальнодержавної інфраструктури інформаційного забезпечення інноваційної діяльності;
- відсутність належного інвестування та венчурного фінансування для здійснення масштабних технологічних змін;
- безсистемність та непослідовність в реалізації державної інноваційної політики [5, с. 80].

Досвід створення та розвитку національних інноваційних систем як у економічно розвинутих країнах, так і в країнах, що динамічно розвиваються, засвідчує, що інноваційна модель розвитку економіки характеризується функціонуванням комплексу інституційного, ресурсного та інформаційного забезпечення інноваційної діяльності, який створюється завдяки активній державній підтримці розвитку інноваційної інфраструктури шляхом запровадження програмно-цільових методів управління цією сферою [5, с. 81].

Взагалі ринок передових технологій та науково-технічних досягнень, пов'язаний з торгівлею об'єктами інтелектуальної власності має дуже низький вплив на розвиток інноваційної діяльності в Україні, що, в свою чергу, негативно відображається на конкурентоздатності продукції та розвитку економіки в цілому.

Найважливішими показниками результативності інноваційної діяльності, пов'язаними з трансформаціями ідей в нові або удосконалені продукти, послуги, технологічні процеси, що впроваджуються на ринку, є рівень інноваційної активності підприємств і організацій галузей економіки, а також обсяги випуску нової продукції. Саме інноваційно активні підприємства уже зараз визначають майбутній розвиток економіки країни та її регіонів. Розвиток таких підприємств в регіонах позитивно впливає на розвиток економіки в регіонах та країни в цілому.

Разом з тим, в сфері інновацій все ще існують значні проблеми загальнодержавного значення, які вже набрали постійного (системного) характеру, та потребують невідкладного вирішення, зокрема:

- безсистемність та непослідовність в реалізації державної інноваційної політики;
- недостатнє економічне стимулювання наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності;
- відсутність нормативно-правових актів, необхідних для реалізації норм Закону України «Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій»;
- відсутність державної підтримки створення та розвитку інноваційних структур (венчурні фонди, центри трансферу технологій, інноваційні центри, бізнес-інкубатори, технополіси та інші інноваційні структури на базі провідних вищих навчальних, наукових установ та організацій України), що мають складати основу національної інноваційної системи України;
- відсутність належного інвестування та венчурного фінансування для здійснення масштабних технологічних змін;

- нездатність більшості інновацій, які сьогодні впроваджуються технопарками, підвищувати укладність та змінювати структуру економіки [6, с. 56].

Проте не менш важливою проблемою є низький рівень інноваційної культури суспільства, в першу чергу, державних службовців, що демонструє відсутність креативності, здатності розуміти значення та необхідність науки та інновацій, які виконують роль локомотивів економічного розвитку країни [7, с. 12].

На шляху становлення національної інноваційної системи України багато бар'єрів, основний з яких – брак фінансових ресурсів для підтримки інноваційного розвитку економіки. Зазвичай при розгляді цього питання найбільша увага приділяється проблематиці безпосереднього зростання фінансування інноваційних проектів державним коштом. Разом з тим, як показує світовий досвід іноземних країн, головна функція держави у даній галузі – створити умови, які стимулювали б фінансові інституції до вкладання ресурсів у інноваційні проекти та забезпечили б неухильне дотримання всіма суб'єктами економіки чинного законодавства.

Проблематика фінансової складової національної інноваційної системи досить ґрунтовно розглянута в працях вітчизняних науковців.

Так, Л.І. Федулова зазначає, що "серед численної кількості представлених у літературі визначень найпоширенішим слід вважати таке: національна інноваційна система – це сукупність взаємопов'язаних організацій (структур), з одного боку, зайнятих виробництвом і комерційною реалізацією наукових знань та технологій у межах національних кордонів: малих та великих компаній, університетів, технопарків та інкубаторів; з другого – комплекс інститутів правового, фінансового та соціального характеру, що забезпечують інноваційні процеси та спираються на національні традиції, звичаї, економічні, політичні та культурні особливості", тим самим підкреслюючи роль фінансової складової національної інноваційної системи [8, с. 14].

Нас цікавить тлумачення фінансів, яке було б максимально повним і відповідало б вимогам функціонування сучасної ринкової економіки, а також

дало б змогу адекватно обґрунтувати роль фінансів як інструмента інноваційного розвитку економіки країни. Отже, ми зупинились на такому визначенні фінансів, яке найповніше враховує викладені зауваження. Фінанси – це грошові відносини щодо формування й розподілу фондів грошових ресурсів, використання яких здійснюється в системі відносин між суб'єктами функціонування економіки. Використовуючи дане визначення при дослідженні фінансової складової інноваційного розвитку, ми водночас розглядаємо фінанси як джерело матеріальних ресурсів, як явище, що інтегрується в систему економічних зв'язків, і як інструмент управління інноваційним процесом,

Джерела фінансування інноваційної діяльності за формою власності можна поділити на приватні та державні. До державних належать бюджетні кошти, майно, що перебуває в державній власності, державні позики, кошти позабюджетних фондів тощо. Відповідно, приватні джерела формують кошти приватних суб'єктів господарювання, інноваційних банків, інвестиційних фондів, страхових компаній та пенсійних фондів, банківські позики, венчурне фінансування, кошти фізичних осіб і громадських організацій.

За ступенем участі у грошовому забезпеченні структур, що проводять НДДКР, можна виділити такі види фінансування інноваційної діяльності;

- 1) державне фінансування інноваційних проектів, яке полягає у виділенні державою грошових ресурсів на певні, пріоритетні для науки даної країни, наукові проекти (зазвичай фундаментального характеру) з бюджету й позабюджетних фондів на безповоротній основі;
- 2) кредитування, що полягає в наданні позик на проведення інноваційної діяльності з боку банків та інших кредитних установ;
- 3) інвестування, сутність якого зводиться до участі коштів інвестора в перспективних, на його думку, тобто з бізнесової точки зору, наукових (які найчастіше мають прикладний характер) дослідженнях;
- 4) самофінансування інноваційної діяльності, що полягає у проведенні наукових і промислових досліджень, прикладних розробок за рахунок власних

коштів, основними джерелами яких виступають прибуток та амортизаційні відрахування [8, с. 18].

З огляду на обернену залежність між глибиною проведення НДДКР і шансами на їх успішну реалізацію на практиці виявляється ще одна залежність: що вищий ризик втрати власних коштів, а отже, отримання фінансових збитків від проведення науково-дослідних робіт, то більшою мірою суб'єкти, які проводять таку діяльність, намагаються мінімізувати свої ризики. Це проявляється у зменшенні глибини проведення НДДКР, призводить до того, що приватні компанії схильються до фінансування прикладних досліджень і проектно-конструкторських рішень великими шансами на реалізацію, уникаючи фундаментальних досліджень, які за самою своєю природою доволі витратні та досить рідко здатні принести комерційні результати. Разом з тим саме фундаментальні дослідження є рушійною силою прогресу й запорукою технологічного лідерства держави в певній галузі. Попри те, що, за оцінками фахівців, можливість отримати позитивні результати від фундаментальних досліджень досить невелика і становить орієнтовно 5-10% (тоді як ефективність прикладних досліджень – до 80-90 %, а проектно-конструкторських рішень - навіть до 95 %), саме результати фундаментальних досліджень ведуть до революційних відкриттів, які кардинально змінюють існуючі технології й навіть започатковують нові технологічні уклади. Досягнення високого технологічного рівня економіки потребує, відповідно, і значних капіталовкладень у фундаментальні дослідження [9, с. 243].

Методи стимулювання державою інноваційної активності й управління НДДКР за напрямом їх впливу умовно можна поділити на чотири групи:

1) створення державою попиту на певну інноваційну продукцію та використання його як опосередкованого інструмента управління напрямом проведення науково-технічних досліджень (яскравий приклад — державні замовлення з боку силових відомств);

2) надання прямої фінансової підтримки, державних субсидій і дотацій, технічне сприяння, тобто створення пропозиції з боку держави;

3) модифікація нормативно-правового середовища, в якому функціонують інноваційні компанії;

4) розбудова інфраструктури середовища функціонування інноваційних організацій у потрібному для держави руслі.

Японський уряд обрав за сферу реалізації другої групи методів саме державні науково-дослідні установи. Японська система управління інноваційною діяльністю характеризується системністю підходу, оскільки японські менеджери не лише прораховують перспективну технологію й доцільність її реалізації з економічної точки зору, а й беруть до уваги цілий комплекс параметрів, зокрема вплив конкретної інновації на загальний рівень технологій, на корпоративний дух працівників фірми. Японському уряду й компаніям властиве стратегічне бачення проблеми інноваційного розвитку: саме японці роблять ставку переважно на безперервне технологічне оновлення, вважаючи, що постійна зміна технологій позитивно впливає на перспективи науки, завантажуючи замовленнями інноваційні організації. Крім того, на відміну від американців, які воліють фінансувати інновації за рахунок тимчасово вільних коштів, японці розробляють довгострокові плани фінансування НДДКР.

Щодо фінансових методів стимулювання інноваційної діяльності, то їх поділяють на два основних типи: державні та недержавні (рис. 1.1) [9, с. 267].

Розрізняють адміністративно-відомчу та програмно-цільову форми державного типу підтримки інноваційного розвитку. Остання вважається більш сучасною й перспективною, оскільки дає змогу не розпорошувати обмежений обсяг коштів між усіма інноваційними організаціями, а скеровувати їх на розвиток пріоритетних для держави програм інноваційного розвитку. До непрямих фінансових методів стимулювання інноваційної діяльності зараховують ті, в разі використання яких зменшуються обсяги надходжень із державного бюджету. Така підтримка інноваційної діяльності набуває форми податкових пільг, прискорене амортизування тощо.

Рисунок 1.1 – Основні фінансові методи стимулювання інноваційної діяльності [9]

У світовій практиці особливо важливе місце відводиться податковим формам непрямих методів стимулювання інноваційної діяльності, які реалізуються здебільшого у вигляді податкового кредиту, податкових канікул і податкових знижок. Сутність останніх полягає в тому, що підприємству дозволяють вилучити з бази оподаткування певний відсоток від суми, яку воно витратило на інноваційну діяльність.

Наприклад, у Сінгапурі, який є інноваційним лідером свого регіону, законодавством встановлено податкову знижку в розмірі понад 100%, тобто підприємство-інноватор має можливість вираховувати з податку на прибуток суму, що перевищує його витрати на інноваційну діяльність.

Сутність податкового кредиту полягає в тому, що держава дозволяє відстрочити суму податку на прибуток підприємству, яке займається інноваційною діяльністю, з метою надання в його розпорядження додаткових ресурсів для її успішно провадження. Саме так трактується податковий кредит вітчизняним законодавством Законом України "Про оподаткування прибутку підприємств" [10, с. 15].

У світовій практиці це поняття набуло дещо іншого тлумачення й означає можливість фінансувати інноваційну діяльність підприємства за рахунок частин його податкового зобов'язання. Отже, за своєю сутністю податковий кредит окремих аспектах є засобом, подібним до податкової знижки. Досить цікавим механізм нарахування податкового кредиту в Південній Кореї, де його ставка за лежить від приросту витрат на проведення інноваційної діяльності у звітному році по відношенню до базового та становить 50% від його суми. У такий спосіб уряд реалізує політику, що покликана максимально швидко на-рошувати інноваційний потенціал країни.

Що стосується України, то вітчизняним законодавством передбачено пільгове оподаткування інноваційних підприємств, тобто тих, у яких частка інноваційної продукції у звітному періоді дорівнює 70 % від загального обсягу випущених товарів (у грошовому вираженні) [11, с. 26].

На практиці дія цих положень щороку призупиняється через необхідність наповнення бюджету, видаткова частина якого рік у рік зростає, особливо в соціальній сфері. Така структура бюджетів робить їх "бюджетами проїдання", що негативно позначається на інноваційних перспективах країни. У 2005 році відповіли норми взагалі було скасовано як такі, що дозволяли зловживання у сфері оподаткування.

Не менш важливою для стимулювання фінансування інноваційної діяльності за рахунок власних коштів підприємства є амортизаційна політика. У багатьох країнах, що зробили ставку на розвиток інновацій, законодавчо дозволено нараховувати прискорену амортизацію тих основних засобів, що були задіяні у процесі провадження НДДКР, або навіть одразу їх списувати. Ця

форма непрямих методів реалізується або через зменшення терміну експлуатації фондів, або через нерівномірне нарахування амортизації, коли в перші роки експлуатації (доки обладнання нове та відповідає вимогам інноваційності) вона нараховується прискорено а надалі, в міру морального й фізичного старіння обладнання, уповільнюється.

Якщо говорити про недержавні методи стимулювання інноваційної діяльності, то останнім часом в Україні спостерігається тенденція до зростання частки приватного сектору в забезпеченні витрат на фінансування НДДКР. При цьому найголовнішим джерелом технологічних інновацій залишаються власні кошти підприємств, тоді як на Заході ще з 1990-х основним джерелом фінансування інноваційної діяльності став венчурний капітал, що дало змогу залучити чималі кошти великих корпорацій, пенсійних і страхових фондів [12, с. 34].

Очевидно, найбільший інтерес для України становить досвід країн, що є лідерами у сфері інноваційного розвитку. Європейське інноваційне табло щороку визначає зведений інноваційний індекс (Summary Innovation Index – SII), згідно з яким до провідної в інноваційній галузі групи країн зараховують Фінляндію, Швецію, Швейцарію, Японію, США, Сингапур та Ізраїль. Оскільки саме ці держави досягли найбільших успіхів, вивчення їхнього досвіду у сфері стимулювання інноваційної діяльності може виявитися найкориснішим.

В нашій країні з метою активізації інноваційної діяльності варто розробити й реалізувати систему заходів, спрямованих на посилення інтересу приватного капіталу до вкладання коштів у інноваційну діяльність. Так, на нашу думку, перспективними в цьому сенсі є інституційні інвестори, інвестиційні фонди й компанії, а також комерційні банки. Для цього необхідно створити належні умови, які стимулювали б їх до надання довгострокових кредитів підприємствам-інноваторам. Інструментом реалізації подібних заходів може стати, наприклад, зменшення податкових зобов'язань банку, який фінансуватиме інноваційну діяльність, його пільгове рефінансування або ж переданий йому частки прибутку у профінансованому проекті. Одним із методів може

бути зниження норми обов'язкового резервування коштів, проте при цьому є ризик зловживань і маніпуляцій із боку банківських установ [13, с. 31].

З-поміж найважливіших механізмів, здатних забезпечувати інноваційні процеси ресурсами для розвитку, варто виокремити венчурне фінансування. Як ілюстрація приклад країн, що досягли значних успіхів у інноваційній сфері, венчурне підприємництво стає механізмом фінансування інноваційних проєктів та може заповнити ніші недофінансування НДДКР із боку держави й великих замовників. У розвинутих країнах обсяги венчурного фінансування інноваційної діяльності вимірюється десятками мільярдів доларів США на рік. При цьому законодавче регулювання у сфері стимулювання розвитку венчурного бізнесу повинне унеможливлювати податкову мінімізацію з боку інвесторів, які лише з цією метою, під виглядом венчурних компаній, проводять свою діяльність.

Говорячи про непрямі методи стимулювання інноваційної діяльності, варто наголосити на необхідності розробки системи заходів, які дали б змогу ефективно регулювати на законодавчому рівні права на інтелектуальну власність. Питання дотримання патентного й авторського прав є ключовими, оскільки це зменшить потенційні ризики втрати прибутку, а отже, підвищить інтерес інвестори фінансування НДДКР. З огляду на сказане це також сприятиме розширенню співпраці вітчизняних інноваційних підприємств із їх іноземними партнерами, оскільки останні дістали би змогу працювати у звичному для себе законодавчому полі питань інтелектуальної власності без ризику розголошення інформації щодо конкретних технологій. Таким чином, додатковим резервом фінансування інноваційної діяльності в Україні є розширення кола іноземних партнерів і клієнтської бази вітчизняних інноваційних установ і організацій.

Недостатнє фінансування інноваційної діяльності в Україні зумовлене цілим рядом причин – від незначного рівня державної підтримки науково-технічної діяльності в цілому і в перспективних галузях зокрема до нерозвиненості фінансових інституцій і відсутності у вітчизняних підприємців

(особливо великих) стимулів до інновацій (оскільки не вичерпано інші джерела збільшення прибутковості наприклад, можливість нехтувати екологічними нормами чи збільшувати рентабельність шляхом урізання фонду оплати праці й соціальних видатків) [14, с. 34].

Загалом питання фінансування інноваційної діяльності потребує детального вивчення не тільки як відокремлене явище економічного процесу, а й як складова цілісного комплексу національної інноваційної системи (НІС). При цьому дуже важливим є системний підхід до НІС як до єдиного цілого, підпорядкованого загальній логіці розвитку, щоб окремі законодавчі акти й конкретні дії уряду не мали суперечностей [15, с. 14]

Отже, вирішення проблем розвитку інноваційних процесів в Україні (не без активної участі та підтримці в цьому органів влади) шляхом, перш за все, створення сприятливих умов: для раціонального використання національного науково-технічного потенціалу та активізації інноваційної діяльності, впровадження нових технологічних укладів, подолання розриву між наукою і виробництвом, забезпечення реального трансферу технологій тощо – надасть відчутного імпульсу для переходу на інноваційно-інвестиційну модель розвитку держави та суспільства. Все це забезпечить гідне місце нашій державі у глобальній економіці та наближення якості життя наших громадян до європейського рівня [16, с. 69].

1.2 Класифікація та економічна суть інноваційної діяльності

Досліджуючи теоретико-методичні основи інноваційної діяльності, насамперед, необхідно приділити увагу терміну “інновація”. Термін “інновація” походить від англійського слова *innovation*, що в перекладі означає “введення новачій” або “втілення наукового відкриття”.

Термін “інновація” як нову економічну категорію ввів у науковий обіг австрійський (пізніше американський) вчений Йозеф Алоїз Шумпетер (1883-1950) у першому десятилітті ХХ століття. У своїй роботі “Теорія економічного

розвитку” (1911 р.) Й. Шумпетер вперше розглянув питання нових комбінацій змін в економічному розвитку (тобто питання інновації) і дав повний опис інноваційного процесу [17, с. 25]. Він виділив п’ять типів нових комбінацій змін або інновацій [18, с. 159]:

- 1) виробництво нового продукту, чи відомого продукту в новій якості;
- 2) впровадження нового методу виробництва;
- 3) залучення для виробничого процесу нових джерел сировини;
- 4) освоєння нового ринку збуту;
- 5) впровадження нових організаційних форм.

Активно проблемами інновацій почали займатися у 60-ті роки ХХ століття у зв’язку з прискоренням розвитку науково-технічного прогресу. Однак ще до сьогодні у світовій економічній літературі немає однозначного визначення поняття “інновація”, що пояснюється тим, що воно перебуває у постійному розвитку і доповнюється різними аспектами, які враховують особливості та вимоги певного етапу розвитку суспільства.

Існує багато підходів до формулювання поняття “інновація”, окремі із них представимо у таблиці 1.1.

Таблиця 1.1 Наукові підходи до формулювання поняття “інновації”

Автор	Суть
1	2
<i>Як зміни</i>	
Шумпетер Й. А. [18, с. 13].	Інновація – це зміни технології та управління, нові комбінації щодо техніки і технології.
Хучек М. [19, с. 67].	Інновація – це зміни в техніці, технології організації, екології, економіці, а також в соціальному житті підприємства.
<i>Як процес</i>	
Федоренко В. Г. [20, с. 16].	Інновація – це процес, спрямований на створення, виробництво, розвиток та якісне удосконалення нових видів виробів, технологій, організаційних форм.
Санто Б. [21, с. 83].	Інновація – це такий суспільно-техніко-економічний процес, який через практичне використання ідей та винаходів приводить до створення кращих за своїми якостями виробів, технологій та дає прибуток.

Продовження таблиці 1.1

1	2
Твісс Б. [22, с. 30].	Інновація – це процес, в якому винахід або ідея набуває економічного змісту.
<i>Як результат</i>	
Харів П. С., Собко О. М. [23, с. 11].	Інновація – це результат інноваційної діяльності, відображений у вигляді наукових, технічних, організаційних чи соціально-економічних новинок, який може бути отриманий на будь-якому етапі інноваційного процесу.
Денисенко М. П., Риженко Я. В. [24, с. 11].	Інновація – це результат впровадження новацій з метою змін в об'єкті діяльності та одержання економічного, соціального, або іншого виду ефекту.
Покропивний С. Ф. [17, с. 24]	Інновація – впровадження в господарську практику результатів інноваційних процесів.

Джерело: складено автором

Отже, залежно від об'єкта і предмета дослідження інновації можна розглядати: як зміни, як процес та як результат.

Вищенаведені визначення інновації певною мірою знайшли своє відтворення у статті 1 Закону України "Про інноваційну діяльність", де інновації надається універсальне визначення: інновації – новостворені (застосовані) і (або) вдосконалені конкурентоздатні технології, продукція або послуги, а також організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, що істотно поліпшують структуру та якість виробництва і (або) соціальної сфери [25, с. 1].

Відповідно до наших міркувань, інновація – це процес, який об'єднує створення та практичне освоєння новації, що задовольняє певну потребу, приносить дохід та зумовлює техніко-економічні й інші зміни в соціальному середовищі.

Роль інновацій у сучасній економіці надзвичайно швидко зростає. І якщо ще донедавна впровадження інновацій було крайнім заходом у жорсткій конкуренції на ринку, то тепер вони стали необхідністю функціонування будь-якого підприємства в ринкових умовах. Інновація веде не лише до зниження собівартості, ціни та зростання прибутку, але й до створення нових потреб, підвищення іміджу, до відкриття і захоплення нових ринків збуту.

Досліджуючи класифікацію інновацій в економічній літературі, ми прийшли до висновку, що на сьогодні в Україні ще не існує єдиної загально-прийнятої класифікації інновацій і тому кожен автор будує класифікацію за своїми класифікаційними ознаками.

Оригінальну класифікацію інновацій було представлено А. Пригожим, який усі інновації поділяв на такі групи:

- 1) За типом нововведення: матеріально-технічні, соціальні, економічні, організаційно-управлінські, правові та педагогічні;
- 2) За інноваційним потенціалом: радикальні, комбіновані та модифіковані;
- 3) За особливостями інноваційного процесу: внутрішньо-організаційні та між-організаційні;
- 4) За механізмом здійснення: одиничні, дифузійні, завершені та незавершені, успішні та неуспішні;
- 5) За ефективністю: орієнтовані на зростання ефективності виробництва чи управління суб'єктом господарювання, на покращення умов праці;
- 6) За спадкоємністю: замішуючі, скасовуючі, поворотні, відкриваючі та ретро введення [26, с. 26].

На погляд Ю. Бажала, класифікувати інновації необхідно за такими ознаками:

- 1) За типом: продуктові, технологічні, сировинні, організаційні, збутові та інфраструктурні;
- 2) За інноваційною функцією: базові, поліпшуючі та псевдо інновації;
- 3) За новизною місця впровадження: нова галузь (нове виробництво), існуюча галузь (існуюче виробництво) [27, с. 24].

Серед великої кількості підходів до інновацій також слід відзначити класифікацію В. Г. Мединського [28, с. 24], який пропонує класифікувати інновації за такими ознаками:

- 1) рівень розробки та поширення;
- 2) ступінь впливу на зміни;
- 3) роль у відтворюючому процесі;

- 4) сфера впровадження та поширення;
- 5) ступінь новизни та глибини змін;
- 6) спрямованість дії;
- 7) масштаб інноваційних процесів.

Аналіз літературних джерел [20, 23, 29, 30] дав нам змогу виявити найсуттєвіші, на нашу думку, класифікаційні ознаки інновацій та представити їх узагальнену класифікацію (таблиця 1.2), яка дозволить не тільки усвідомити їхню роль в розвитку суспільства, але й оцінити ефективність та спрямованість інноваційного процесу, встановити зв'язки між різними типами інновацій, визначити перспективність майбутніх інновацій, а також створити економічні механізми й організаційні форми управління інноваційною діяльністю.

Таблиця 1.2 – Узагальнена класифікація інновацій [20, 23, 29, 30]

п\п	Класифікаційна ознака	Види інновацій
1	2	3
1.	За призначенням:	Спрямовані на: <ul style="list-style-type: none"> - ефективність виробництва; - ефективність реалізації; - підвищення якості продукції; - покращення умов праці.
2.	За рівнем новизни:	<ul style="list-style-type: none"> - радикальні; - відносні; - поліпшуючі.
3.	За результатами:	<ul style="list-style-type: none"> - технічні; - наукові; - виробничі; - конструкторські; - інформаційні.
4.	За масштабами:	<ul style="list-style-type: none"> - глобальні; - транснаціональні; - регіональні; - місцеві.
5.	За охопленням частки ринку:	<ul style="list-style-type: none"> - стратегічні; - системні; - локальні.

Продовження таблиці 1.2

1	2	3
6.	За сферою поширення:	<ul style="list-style-type: none"> - міжнародні; - державні; - галузеві; - окремих підприємств.
7.	За темпами впровадження:	<ul style="list-style-type: none"> - швидкі; - зростаючі; - стрибкоподібні; - уповільнені; - затухаючі.
8.	За формою:	<ul style="list-style-type: none"> - відкриття, винаходи, патенти; - раціоналізаторські пропозиції; - товарні знаки, торгові марки, емблеми; - нові документи, які описували технологічні, виробничі, управлінські процеси.
9.	За циклічним розвитком:	<ul style="list-style-type: none"> - найкрупніші; - крупні; - середні; - дрібні.

Джерело: складено автором

Як підтверджує досвід економічного розвитку країн-лідерів, еволюційний процес в економіці здійснюється саме через інновації. Вони, подібно до потягу, тягнуть за собою модернізацію і структурну перебудову всієї економічної системи. Саме інновації виступають як основне мірило способів розвитку суспільства. Тому країна, що стоїть осторонь від «інноваційних змагань», залишається останньою в ієрархії розвитку світової спільноти.

Безумовним лідером у цих змаганнях на сьогоднішній день є США, оскільки на їх частку за останні півстоліття припадає понад 60 % усіх технічних інновацій. США стали однією з найбагатших країн світу насамперед завдяки найкращій організації інноваційного процесу та ефективному використанню технологічних інновацій у виробництві [31, с. 23].

У розвинутих країнах світу вже давно зрозуміли, що саме високі технології, наукомістка продукція визначають стан сучасної економіки, що наукові

ідеї, передові технічні розробки дають змогу будувати надійний міст у майбутнє.

Національне інноваційне законодавство включає норми Конституції України, Господарського кодексу, Закону України "Про інноваційну діяльність", Закону України "Про пріоритетні напрями розвитку інноваційної діяльності в Україні", Закону України "Про інвестиційну діяльність", Закону України "Про наукову і науково-технічну діяльність", Закону України "Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків" та інших нормативно-правових актів, які визначають правові, економічні та організаційні засади державного регулювання інноваційної діяльності в Україні, встановлюють форми стимулювання державою інноваційних процесів і спрямовані на підтримку розвитку економіки України інноваційним шляхом.

Досліджуючи теоретичні підходи до трактування інноваційної діяльності в економічній літературі, приходимо до висновку, що в кожному джерелі воно подається по різному.

Згідно з визначенням, поданим Краснокутською Н. В., під інноваційною діяльністю розуміється діяльність колективу, спрямована на забезпечення доведення науково-технічних ідей, винаходів до результату, придатного до практичного застосування та реалізації їх на ринку з метою задоволення потреб суспільства в конкурентоспроможних товарах і послугах [29, с. 23]. На думку Майорової Т. В., інноваційна діяльність – це діяльність, що спрямована на використання та комерціалізацію результатів наукових досліджень та розробок і зумовлює випуск на ринок нових конкурентоздатних товарів та послуг [30, с 45].

Неможливо не погодитися з думкою, висловленою Денисенко М. П., Риженко Я. В., що інноваційна діяльність пов'язана з перетворенням наукових досліджень і розробок, а також винаходів та відкриттів у новий продукт, або новий технологічний процес, що впроваджуються у виробничий процес [24, с. 12]. Слід зазначити, що інноваційна діяльність у повному обсязі має комплексний, системний характер і включає такі види роботи, як пошук ідей, ліцензій,

патентів, кадрів, організацію дослідницької роботи, інженерно-технічну діяльність, яка об'єднує винахідництво, раціоналізацію, конструювання, створення інженерно-технічних об'єктів, інформаційну та маркетингову діяльність.

Такі різні підходи щодо трактування інноваційної діяльності обумовлені багатоаспектністю цього економічного поняття, його складністю, різноманітністю сфер застосування. Вивчаючи вітчизняне законодавство, приходимо до висновку, що у ньому також немає узгодженості та єдності у трактуванні інноваційної діяльності (табл. 1.3).

Таблиця 1.3 – Законодавче регулювання інноваційної діяльності в Україні

Закони та нормативні акти, що регулюють інноваційну діяльність в Україні	Зміст інноваційної діяльності
Закон України “Про інноваційну діяльність” [25, с. 2].	Інноваційна діяльність – діяльність, що спрямована на використання і комерціалізацію результатів наукових досліджень та розробок і зумовлює випуск на ринок нових конкурентоздатних товарів і послуг.
Закон України “Про інвестиційну діяльність” [32, с.3].	Інноваційна діяльність – одна із форм інвестиційної діяльності, яка здійснюється з метою впровадження досягнень науково-технічного прогресу у виробництво і соціальну сферу, що включає: випуск і розповсюдження принципово нових видів техніки і технології; прогресивні міжгалузеві структурні зрушення; реалізацію довгострокових науково-технічних програм з великими строками окупності витрат; фінансування фундаментальних досліджень для здійснення якісних змін у стані продуктивних сил; розробку і впровадження нової, ресурсозберігаючої технології, призначеної для поліпшення соціального і екологічного становища.
Господарський кодекс України [33, с. 21].	Інноваційна діяльність – діяльність учасників господарських відносин, що здійснюється на основі реалізації інвестицій з метою виконання довгострокових науково-технічних програм з тривалими строками окупності витрат і впровадження нових науково-технічних досягнень у виробництво та інші сфери суспільного життя.

Джерело: складено автором

Особливість інноваційної діяльності як одного з різновидів підприємницької діяльності полягає в тому, що вона є діяльністю підвищеного ризику, порівняно зі звичним підприємництвом. Такий ризик обумовлений новизною, творчим характером науково-технічної роботи, можливістю отримання як позитивного, так і негативного результату.

Суб'єктами інноваційної діяльності являються фізичні і (або) юридичні особи України, фізичні і (або) юридичні особи іноземних держав, особи без громадянства, а також об'єднання цих осіб, які здійснюють в Україні інноваційну діяльність і (або) залучають майнові та інтелектуальні цінності, вкладають власні чи запозичені кошти в реалізацію в Україні інноваційних проектів.

Об'єктами аналізу в інноваційній діяльності є інноваційний проект, інноваційний продукт та інноваційна продукція, а в інноваційних підприємствах – його господарська діяльність.

Основним офіційним джерелом інформації підприємства щодо результатів проведення інноваційної діяльності є форма статистичної звітності №1 – інновація “Обстеження технологічних інновацій промислового підприємства”.

Слід зазначити, що в процесі здійснення інноваційної діяльності на неї впливає цілий ряд різноманітних чинників, які як сприяють так і перешкоджають її розвитку.

Засобами інноваційної діяльності слід вважати: швидкий розвиток підприємства, низькі витрати, високі прибутки, міцні торгові марки, скорочення потреб у прогнозуванні діяльності, а також гнучкість і сумісність умов здійснення та реалізації нововведень [31, с. 54].

1.3 Обґрунтування вибору показників оцінювання загального стану та стану інноваційної діяльності підприємства

Методологічні основи аналізу інноваційної діяльності полягають в організації інформаційної системи, яка включає необхідний аналітичний інструментарій, методи та прийоми для проведення аналізу й оцінки інноваційних

проектів з метою прийняття дієвих управлінських рішень щодо їх реалізації. Необхідність проведення оцінки ефективності інноваційної діяльності визначається багатогранністю і взаємозалежністю діяльності суб'єктів господарювання. Адже на сьогоднішній день методологія такої оцінки практично відсутня. Під оцінкою необхідно розуміти функцію управління, спрямовану на вивчення стану, тенденцій розвитку, об'єктивну оцінку результатів інноваційної діяльності та розробку на цій основі рекомендацій щодо подальшого підвищення рівня її ефективності.

Об'єктивною необхідністю такої оцінки є розробка збалансованої системи загального аналізу ефективності інноваційної діяльності та впливу на найважливіші показники діяльності підприємства, можливість та доцільність використання різних методів аналізу, для вивчення різноманітних аспектів інноваційної діяльності, визначення оптимальних варіантів реалізації нововведень, оперативне корегування параметрів інноваційних проектів та підтримка стратегічних інноваційних рішень.

Ефективний спосіб організації, збору та систематизації обліково-управлінської інформації для аналізу інноваційної діяльності, можливий за умови застосування на підприємстві додаткових реєстрів управлінського обліку, таких як: картки та журналу обліку раціоналізаторських пропозицій працівників підприємства; листа опитування і журналу реєстрації результатів експертних оцінок з питань організації, наявності вузьких місць у процесі виробництва й обігу; журналу обліку щоденної кількості заявок на поточний ремонт технологічного устаткування [34, с. 21].

Аналіз інновацій можна проводити за різними напрямками, оцінюючи як використання окремих видів економічних ресурсів, так і результати інноваційної діяльності в цілому. Вказані напрямки утворюють систему комплексного економічного аналізу інновацій, включаючи в себе, як мінімум, наступні розділи:

- аналіз ефективності використання окремих видів ресурсів (трудові, матеріальні, ресурси устаткування та ін.);

- аналіз витрат на здійснення інноваційної діяльності;
 - аналіз джерел фінансування нововведень;
 - аналіз та оцінка можливих напрямків розвитку, маркетинговий аналіз;
 - загальна оцінка ефективності інноваційних проектів та інноваційних сегментів;
- аналіз ефективності інноваційної діяльності господарюючого суб'єкта загалом, оцінка перспектив подальшого розвитку [35, с. 32].

Інноваційна діяльність господарюючого суб'єкта в цілому оцінюється експертним шляхом на основі інформації, отриманої господарюючим суб'єктом в процесі інноваційної діяльності.

Існує два варіанти збору необхідної інформації

- вивчення внутрішньої документації;
- письмове чи усне опитування (анкетування чи інтерв'ю) [35, с. 33].

Для аналізу оцінки ефективності інноваційної діяльності підприємства у закордонній практиці застосовуються наступні показники: чистий дисконтований дохід; внутрішня норма прибутку або коефіцієнт дисконтування; проста норма прибутку; проста норма прибутку на акціонерний капітал; коефіцієнт фінансової автономності проекту; коефіцієнт поточної ліквідності; строк окупності інвестицій, спрямованих на реалізацію інноваційного проекту.

Вказаний перелік показників лише частково характеризує ефективність інноваційної діяльності та потребує доповнень. Для детальнішої оцінки ефективності інноваційної діяльності до переліку показників варто внести, по-перше, коефіцієнт ефективності капіталовкладень підприємства в інноваційну діяльність (Ке.к. ін.д), оскільки він надасть можливість керівництву підприємства встановити, скільки отримано доходу від інноваційної продукції в розрахунку на одну гривню капіталу, спрямованого на здійснення інноваційної діяльності. Формула визначення даного коефіцієнту має наступний вигляд [36, с. 139]:

$$Ке.к.ін.д. = \frac{Д.від.ін.д.}{Він.д.}, \quad (1.1)$$

де Двід.ін.д. – доходи від інноваційної діяльності;

Він.д. – капіталовкладення на здійснення інноваційної діяльності.

По-друге, для оцінки ефективності інноваційної діяльності, доцільно використовувати показник частки прибутку від інноваційної діяльності в загальному обсязі прибутку підприємства формула (1.2). Цей показник дозволить зробити висновки щодо розвиненості та масштабів інноваційної діяльності на підприємстві. Формула визначення даного показника має вигляд [36, с. 139]:

$$ЧПін.д. = \frac{\text{Прибуток від ін.д.}}{\text{Заг.приб.}}, \quad (1.2)$$

Відмінністю аналізу інноваційної діяльності від інших розділів економічного аналізу є те, що акцентувати увагу варто на попередньому аналізі та обґрунтуванні ефективних управлінських рішень.

Перспективний аналіз як продовження попереднього дозволяє зробити прогнозний розрахунок щодо показників діяльності підприємства в майбутньому (для цього використовуються методи оцінки інвестицій). Проте аналіз поточної інвестиційної діяльності також має велике значення, оскільки забезпечує контроль за виконанням прийнятих рішень.

Інвестування інноваційного проекту здійснюється за відносно самостійними етапами: інвестиції в науково-дослідні розробки (НДР), інвестиції на виході новації на ринок, інвестиції у виробництво. За етапами життєвого циклу інновації грошові потоки та ризики також не однакові. З метою підвищення точності розрахунків економічної ефективності доцільно витрати, доходи та ризики розподілити за окремими етапами реалізації проекту (модель витрати – доходи – ризик).

Дану модель, “витрати – доходи – ризик”, варто застосовувати для аналізу інноваційної діяльності, з метою забезпечення користувачів інструментарієм. Вона, на відміну від традиційних методів, що базуються на співвідношенні “витрати – доходи”, дозволяє інноваційним менеджерам оцінити ступінь дохідності і ризику та збалансувати їх на кожному етапі розподілу

інвестицій в інноваційному проекті. Рівень ризику, вважаємо, слід визначати шляхом застосування коефіцієнтів, кожен з яких коефіцієнт залежить від виду й етапу впровадження інноваційного проекту та розраховується експертом. Залежно від стану проекту і методів управління його ризиками майже однакові проекти щодо дохідності будуть значно відрізнятися за рівнем ризику. Вибір ефективного інноваційного проекту здійснюється за допомогою використання “портфельного підходу”, суть якого полягає у виборі проекту з максимальним рівнем дохідності й мінімальним ризиком [36, с. 141].

Особливе значення має розробка та використання методики об’єктивної оцінки інноваційної активності окремих господарських одиниць, з метою визначення їх рейтингової позиції в інноваційній діяльності. Ефективна методика оцінки інноваційної діяльності передусім включає комплексний аналіз інноваційних впроваджень.

Також для оцінки можливостей підприємства впроваджувати інновації потрібно розрахувати низку інших показників які тим чи іншим чином впливають на розвиток інноваційної діяльності на підприємстві. До даних показників можна віднести: чистий дохід, чистий прибуток, фінансові результати, величину власного капіталу, коефіцієнти зносу та оновлення основних засобів, коефіцієнт маневреності власного капіталу, рентабельність активів, власного капіталу та продажів.

Співвідношення між окремими групами активів і пасивів балансу мають важливе економічне значення та використовуються для оцінки й діагностики фінансового стану підприємства.

Оцінка фінансово-економічного стану підприємства на фіксовану дату здійснюється на підставі аналізу офіційних документів – звітів про фінансові результати, рух грошових коштів, власний капітал і системи розрахункових показників [37, с. 442].

Прибутковість підприємства вимірюється двома показниками – прибутком і рентабельністю. Прибуток виражає абсолютний ефект без урахування

використаних ресурсів. Тому для аналізу його доповнюють показником рентабельності.

Рентабельність – це відносний показник ефективності роботи підприємства, котрий у загальній формі обчислюється як відношення прибутку до витрат (ресурсів). Рентабельність має кілька модифікованих форм залежно від того, які саме прибуток і ресурси (витрати) використовують у розрахунках.

Передусім виокремлюють рентабельність інвестованих ресурсів (капіталу) і рентабельність продукції. Рентабельність інвестованих ресурсів (капіталу) обчислюється в кількох модифікаціях: рентабельність активів, рентабельність власного капіталу, рентабельність акціонерного капіталу.

Рентабельність активів (P_a) характеризує ефективність використання всього наявного майна підприємства та обчислюється за формулою [37, с. 443]:

$$P_a = \frac{\Pi_{з(ч)}}{K_v} \times 100, \quad (1.3)$$

де $\Pi_{з(ч)}$ – загальний (чистий) прибуток підприємства за рік;

K_v – середня сума активів за річним балансом.

Обчислюючи цей показник, виходять як із загального (до оподаткування), так і з чистого (після оподаткування) прибутку. Єдиного методичного підходу тут не існує. Тому треба обов'язково зазначити, який саме прибуток узято.

Рентабельність власного капіталу ($P_{вк}$) відображає ефективність використання активів, створених за рахунок власних коштів [37, с. 444]:

$$P_{вк} = \frac{\Pi_{ч}}{K_v} \times 100 \quad (1.4)$$

де $\Pi_{ч}$ – чистий прибуток підприємства;

K_v – власний капітал підприємства.

Величина власного капіталу береться за даними балансу підприємства або його звіту про власний капітал на певну дату (після 1 січня 2000 року).

Рентабельність продукції (P_{Π}) характеризує ефективність витрат на її виробництво і збут. Вона визначається за формулою [37, с. 444]:

$$P_{\Pi} = \frac{\Pi_{\text{рп}}}{C_{\text{рп}}} \times 100 \quad (1.5)$$

де $\Pi_{\text{рп}}$ – прибуток від реалізації продукції за певний період;

$C_{\text{рп}}$ – повна собівартість реалізованої продукції.

Рентабельність продукції можна обчислювати також як відношення прибутку до обсягу реалізованої продукції. Саме в такому вигляді цей показник використовується в зарубіжній практиці.

При аналізі фінансового стану підприємства важливо оцінити його майновий стан, для чого використаємо такі показники як:

- коефіцієнт зносу основних засобів, який розраховується за формулою [38, с. 233]:

$$K_z = \frac{3}{B_{\Pi}}, \quad (1.6)$$

де 3 – величина зносу основних засобів;

B_{Π} – первісна вартість основних засобів.

- коефіцієнт оновлення основних засобів, який знайдемо за формулою [38, с. 233]:

$$K_{\text{он}} = \frac{OZ_{\text{над}}}{B_{\Pi}}, \quad (1.7)$$

де $OZ_{\text{над}}$ – вартість основних засобів, що надійшли протягом року.

Отже, правильна оцінка фінансових результатів діяльності та фінансово-економічного стану підприємства (організації) за сучасних умов господарювання конче потрібна як для його (її) керівництва і власників, так і для інвесторів, партнерів, кредиторів, державних органів. Фінансово-економічний стан підприємства (організації) цікавить і його (її) конкурентів, але вже в іншому аспекті – негативному; вони зацікавлені в ослабленні позицій конкурентів на ринку.

Важливою ознакою інноваційного розвитку підприємства є його здатність адаптуватися до внутрішніх змін та зовнішнього впливу. інноваційний розвиток підприємства здійснюється на засадах відповідної стратегії, що ґрунтується на інноваційному потенціалі розроблених і освоєних інновацій з урахуванням впливу зовнішнього середовища. ефективність інноваційної стратегії підприємства залежить від якості інформації, отриманої із зовнішнього середовища та від аналізу внутрішнього стану.

Показники оцінки інноваційного потенціалу підприємства[31]:

- питома вага витрат на НДДКР у загальній сумі витрат розраховується за формулою:

$$K_1 = \frac{\text{ВНДДКР}}{\text{ВЗ}}, \quad (1.8)$$

де ВНДДКР – витрати на проведення НДДКР, тис.грн.;

ВЗ – загальні витрати на виготовлення та реалізацію нової продукції, тис.грн.

- питома вага кількості науково-технічних працівників з науковим ступенем у загальній їх кількості розраховується за формулою:

$$K_2 = \frac{\text{ЧС}}{\text{ЧЗ}}, \quad (1.9)$$

де ЧС – чисельність працівників з науковим ступенем;

ЧЗ – загальна чисельність науково-технічних працівників.

- питома вага наукових публікацій щодо стратегічного напрямку інноваційного розвитку підприємства в загальній кількості наукових праць протягом року розраховується за формулою:

$$K_3 = \frac{\text{ПС}}{\text{ПЗ}}, \quad (1.10)$$

де ПС – кількість публікацій щодо стратегічного напрямку інноваційного розвитку підприємства;

ПЗ – загальна кількість публікацій протягом року.

- рівень забезпечення інноваційної діяльності науково-дослідним обладнанням розраховується за формулою:

$$K_4 = \frac{\text{ОНДДКР}}{\text{ОЗ}}, \quad (1.11)$$

де ОНДДКР – вартість обладнання для проведення НДДКР;

ОЗ – вартість основних виробничих фондів.

- питома вага вартості проданих ліцензій у поточному році в балансовому прибутку підприємства розраховується за формулою:

$$K_5 = \frac{\text{ЛП}}{\text{ПБ}}, \quad (1.12)$$

де ЛП – вартість проданих ліцензій у поточному році;

ПБ – балансовий прибуток підприємства у тому ж році.

- питома вага вартості придбаних ліцензій у поточному році в балансовому прибутку підприємства розраховується за формулою:

$$K_6 = \frac{\text{ЛПР}}{\text{ПБ}}, \quad (1.13)$$

де ЛПР – вартість придбаних ліцензій у поточному році;

ПБ – балансовий прибуток підприємства у тому ж році.

- рівень інформатизації робіт, пов'язаних з НДДКР розраховується за формулою:

$$K_7 = \frac{\text{МІ}}{\text{МЗ}}, \quad (1.14)$$

де МІ – кількість робочих місць, оснащених комп'ютерами,

МЗ – загальна кількість робочих місць науково-технічних працівників.

- рівень професіоналізму науково-технічного персоналу розраховується за формулою:

$$K_8 = \frac{\text{ЧБ}}{\text{ЧЗ}}, \quad (1.15)$$

де ЧБ – чисельність науково-технічних працівників з базовою вищою освітою;

ЧЗ – загальна чисельність науково-технічних працівників.

- рівень підвищення кваліфікації науково-технічного персоналу розраховується за формулою:

$$K_9 = \frac{\text{ЧПК}}{\text{ЧЗ}}, \quad (1.16)$$

де ЧПК – чисельність науково-технічних працівників, які підвищили кваліфікацію протягом року.

Сформована методика визначення інноваційного потенціалу підприємства допоможе покращити якість управління, від якого залежить економічне благополуччя фірми: знижується частка неефективних проектів, зменшується ступінь ризику, підвищується корисна віддача дослідницького колективу.

В умовах безперервних економічних змін інновації стають основним чинником, що сприяє динамічному розвитку і підвищенню результативності функціонування як окремих ринкових суб'єктів господарювання, так і економічної системи загалом. За умов переходу економіки країни і суб'єктів господарювання до інноваційної моделі розвитку значно зростає роль системного та своєчасного аналізу інноваційної діяльності підприємства. Результативність впровадження інновацій залежить як від специфіки функціонування конкретного підприємства, так і мінливого зовнішнього середовища.

Запровадження ефективних інноваційних технологій дає змогу, з одного боку, підприємству отримати конкурентні переваги: покращити конкурентну ситуацію на ринку свого продукту та фінансовий стан, якісно підвищити виробничий потенціал та потенціал персоналу тощо, а з іншого – потребує значного часу та ресурсів. Щоб забезпечити високу ефективність інноваційних заходів, сьогодні зростає актуальність системного, своєчасного та комплексного аналізу інноваційної діяльності підприємства [39, с. 34].

Висновки до першого розділу

В Україні склалася доволі складна ситуація навколо інноваційної діяльності.

На сьогоднішній день, впровадження інновацій розглядається як один із способів підвищення конкурентоздатності товарів, що виробляються,

підтримки високих темпів розвитку і рівня прибутковості. Внаслідок використання інновацій суттєво змінюються кількісні та якісні характеристики сфер виробництва та споживання, прискорюється економічний розвиток, забезпечується інтенсифікація суспільного виробництва. У зв'язку із зростаючою роллю інновацій було запропоновано нове визначення даної категорії. Таким чином, інновація – це процес, який об'єднує створення та практичне освоєння новачії, що задовольняє певну потребу, приносить дохід та зумовлює техніко-економічні й інші зміни в соціальному середовищі.

Аналіз літературних джерел дав нам змогу виявити найсуттєвіші, на нашу думку, класифікаційні ознаки інновацій та представити їх узагальнену класифікацію, яка дозволить не тільки усвідомити їхню роль в розвитку суспільства, але й оцінити ефективність та спрямованість інноваційного процесу, встановити зв'язки між різними типами інновацій, визначити перспективність майбутніх інновацій, а також створити економічні механізми й організаційні форми управління інноваційною діяльністю.

Також, в розділі обґрунтовано вибір основних показників за допомогою яких будуть оцінюватись та аналізуватись основні фінансово-економічні показники інноваційної діяльності підприємства.

Кризова ситуація в інноваційній сфері української економіки зумовлена насамперед відсутністю інноваційної стратегії в управлінні інноваційною діяльністю. Головною метою інноваційної стратегії в нашій державі є запобігання розпаду науково-інноваційної сфери і створення передумов для швидкого та ефективного впровадження технічних і технологічних інновацій у всіх сферах господарської діяльності, забезпечення структурно-технологічної передумови як на рівні підприємств, так і економіки в цілому.

Обґрунтована методика дослідження інноваційної діяльності, дотримуючись якої визначено, що нові економічні умови вимагають інтенсивної інноваційної діяльності, підвищення уваги до ефективної організації досліджень та розробок, підвищення інноваційного потенціалу підприємства, та ефективне управління ним.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА ПІДПРИЄМСТВІ ТОВ «УКРАФЛОРА-ВІННИЦЯ»

2.1 Аналіз діяльності підприємства ТОВ «Украфлора-Вінниця»

ТОВ "Украфлора-Вінниця" є частиною великого проекту, що об'єднав компанію-продавця ТОВ СП "Украфлора" з підприємствами-виробниками - ТОВ "Украфлора-Вінниця" та агрофірма "Теплиці України".

ТОВ "Украфлора-Вінниця" займається вирощуванням овочевих культур в теплицях і парниках, а також вирощує більше 23 сортів троянд. Діапазон квіткової продукції здатний задовольнити найвимогливіші запити споживачів. Ведеться робота по відбору і посадці нових сортів.

Предметом діяльності ТОВ «Украфлора Вінниця» є:

- вирощування томатів та огірків;
- роздрібна торгівля овочами та залученими товарами;
- оптова торгівля овочами.

ТОВ «Украфлора Вінниця» має у своєму розпорядженні 14,2Га тепличних площ та 25Га відкритого ґрунту. На даний момент часу на підприємстві повністю функціонує 6,7Га тепличних площ, решта вибула з експлуатації у 2019р. та не придатна до застосування сьогодні. Відкритий ґрунт не використовується. Окрім виробничих підрозділів на території підприємства є допоміжні та обслуговуючі підрозділи.

У таблиці 2.1 наведено структурні підрозділи ТОВ «Украфлора-Вінниця» та їх характеристика.

Всі структурні підрозділи можуть забезпечити безперебійне виробництво та власними силами забезпечити стабільний виробничий процес.

Тепер більш детально розберемо виробничу діяльність підприємства.

Блок №1 складається з 2,2Га теплиць типу Venlo в яких сезонно вирощують томати та 1,5Га теплиць типу Антроцит в яких відбувається два обороти продукції за рік, в першій половині року вирощується огірок, а в другій

томат. Теплиці блоку №2 складаються з 3Га теплиць типу Антроцит в яких так, як і на Блоці №1 здійснюється два обороти.

Таблиця 2.1 Структурні підрозділи ТОВ «Украфлора-Вінниця» та їх характеристика

Підрозділ	Призначення підрозділу
Блок №1	Виробнича площа, яка включає в себе 8,2Га теплиць, 3,7 з яких функціонують на даний момент часу.
Котельня блоку №1	Використовується для опалення теплиць блоку №1 в холодну пору року.
Технічне приміщення блоку №1	Використовується для подачі всіх добрив, мінеральних речовин та води в субстрат в якому росте рослина.
Блок №2	Виробнича площа, яка включає в себе 6Га теплиць, 3 з яких функціонують на даний момент часу.
Котельня блоку №2	Використовується для опалення теплиць блоку №2 в холодну пору року.
Технічне приміщення блоку №2	Використовується для подачі всіх добрив, мінеральних речовин та води в субстрат в якому росте рослина.
Сервісний центр	Представляє собою склад готової продукції, на якому продукція проходить оцінку якості, палетування та відправку до оптового споживача.
Вугільна котельня	Використовується для опалення теплиць Блоку №1 та Блоку №2 за допомогою вугілля.
Пасіка	Використовується для утримання та догляду за бджолами та джмелями, які запилюють рослини, на даний момент часу не функціонує.
Автопарк	Необхідний для транспортування готової продукції до споживача та транспортування працівників.
Тракторний парк	Забезпечує перевезення продукції з теплиць на сервісний центр та інші господарські роботи
Служба КІПіА	Виконує ремонт налаштування та обслуговування систем автоматизованого управління життєзабезпечення рослини.
Служба сантехніків	Необхідна для ремонту та обслуговування тепломагістралей та водопроводу.
Ремонтно-будівельна служба	Виконує ремонт будівель, теплиць та інші господарські потреби.
СЗР	Служба захисту рослин, займається знищенням шкідників

Джерело: складено автором

На всіх виробничих площах вирощуються лише гібридні рослини, які здатні показувати велику урожайність. Саме ж вирощування відбувається методом гідропоніки (крапельне зрошування), це дозволяє контролювати споживання усіх необхідних мікроелементів рослиною та додатково захищає від шкідників, які проживають в ґрунті.

Для більш детального аналізу доцільно розглянути виробничі показники підприємства у 2021 році. Результати виробничої діяльності наступні, на кінець сезону було вироблено 490,2 т. огірків та 1601,6 т. томатів різних видів.

Таблиця 2.2 Результати виробничої діяльності ТОВ «Украфлора-Вінниця» за 2021р.

Найменування культур	Виробництво, кг		Урожайність, кг/кв.м.	
	План	Факт	План	Факт
Огірок Корнішон	495 000,00	490 237,70	31,27	30,26
Томат Наомі	375 000,00	381 004,12	27,67	31,51
Томат Біоранж	360 000,00	361 940,06	30,84	30,87
Томат Компарі	300 000,00	295 848,70	24,58	23,92
Тотат Фуджімару	220 000,00	200 987,90	8,79	7,18
Томат Мерліс	335 000,00	361 818,55	8,63	10,98
РАЗОМ	2 085 000,00	2 091 837,03		

Джерело: складено автором

Проаналізувавши таблицю 2.2 ми бачимо, що підприємству вдалось перевиконати план виробництва на 1%, це означає, що всі підрозділи відпрацювали ефективно та впорались з своїми задачами. На рахунок урожайності, не всі гібриди змогли дати очікувано урожайність, це пов'язано з малою кількістю сонячних днів та не досконалим рецептом добрив, які споживала рослина.

Обсяг продукції в діючих оптових цінах склали – 117 049 тис. грн, що є досить високим показником, цьому посприяла динаміка цін на томати на протязі року. Для наглядного прикладу розглянемо графіки динаміки цін на основні гібриди підприємства.

Проаналізувавши рисунки 2.1, 2.2, 2.3 можемо побачити, що на початок та кінець сезону в 2021 році ціна за 1кг усіх видів томатів, що вирощує підприємство була рекордно велика, порівняно з іншими роками. Це пов'язано з

підвищенням якості продукції. Що говорить про ефективну діяльність агрономічної служби та служби захисту рослин. Майже у всіх видів томатів у 2021 році були просадки по ціні порівняно з іншими томатами в період липня та серпня місяця, таку тенденцію створила велика к-сть малих виробників, які вирощують томати у відкритому ґрунті та томатів, які імпортують з країн близького сходу. Через низьку ціну томатів з відкритого ґрунту, якість не змогла конкурувати з ціною і підприємству довелося знижувати ціну, щоб мати можливість реалізувати продукцію.

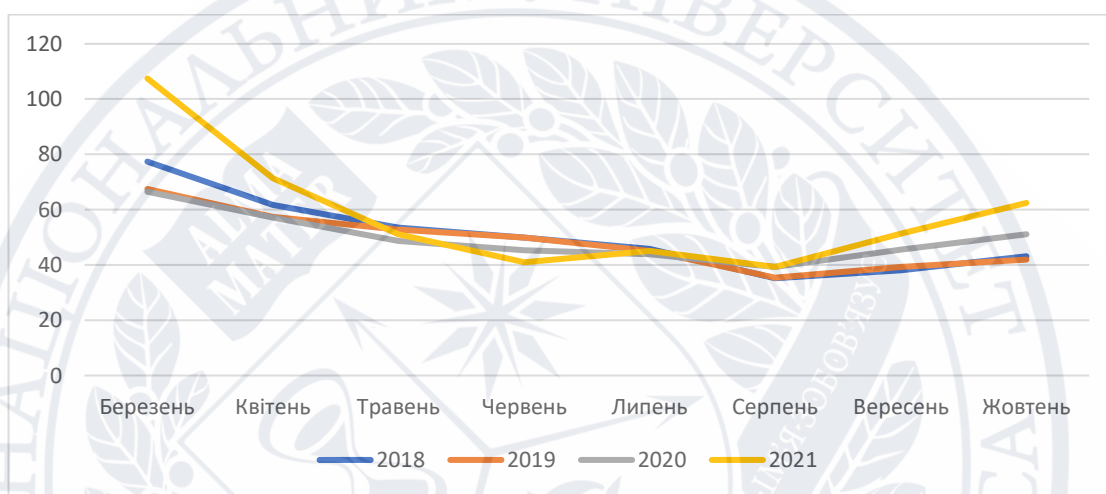

Рисунок 2.1 - Динаміка цін на томат компарі, грн за кг

Джерело: складено автором

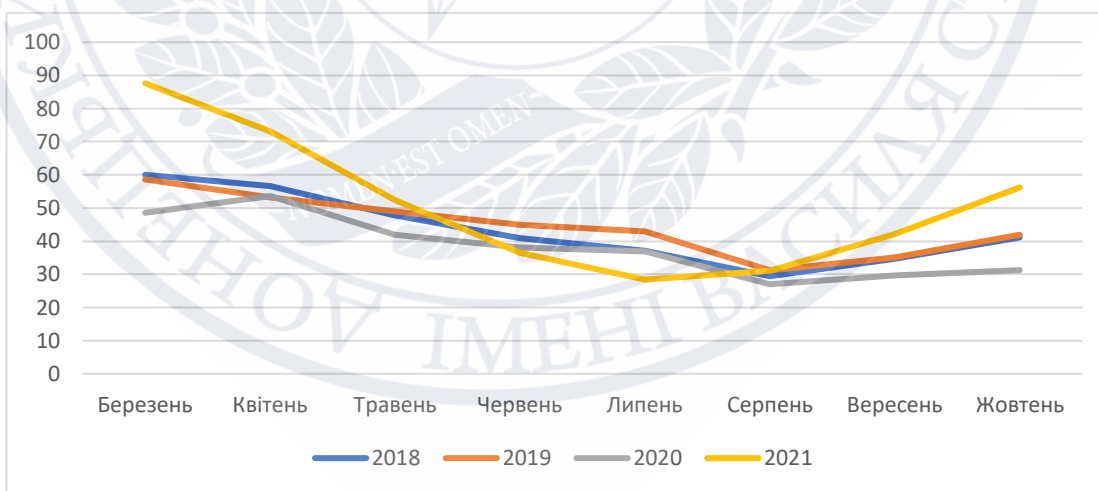

Рисунок 2.2 - Динаміка цін на томат біорандж, грн за кг

Джерело: складено автором

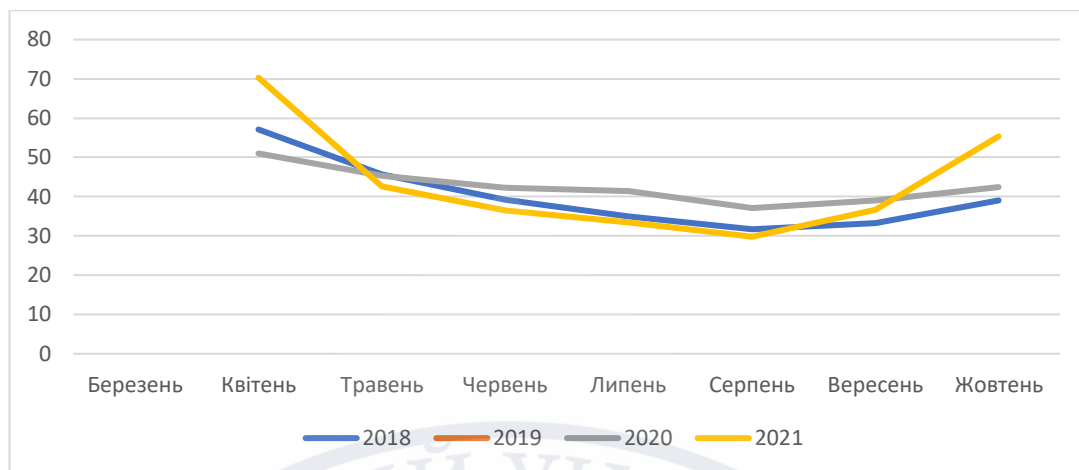

Рисунок 2.3 - Динаміка цін на томат наомі, грн за кг

Джерело: складено автором

Підприємство не має можливості утримувати ціну за рахунок, через те що продукція швидко псується і для того, щоб не втратити її доводиться підлаштовуватись під динаміку цін на ринку, на яку впливають малі господарства.

Робота ТОВ «Украфлора-Вінниця» залежить від сезонних змін. Для економії витрат на енергоносії в період з листопада до лютого місяця проводиться зміна обороту та всі необхідні технологічні процеси, такі як вирощування розсади, дезенфікація теплиць перед висадкою рослини, обслуговування обладнання, та інше.

Основні ринки збуту та основні клієнти підприємства – це торгові мережі Вінницької області, магазини, оптові покупці, які реалізують продукцію на ринках, роздрібні покупці, які купують продукцію підприємства у фірмовому магазині та торговий дім. Левову частку продукції підприємства купує торговий дім «Калинівка-Преміум», який входить в групу компаній «СТОЇК» та реалізує продукцію підприємства серед найбільших торгових мереж України та країн СНГ.

Показники господарської діяльності ТОВ «Украфлора-Вінниця» наведені в таблиці 2.3 свідчать про досить високий рівень росту прибутків підприємства, що відображається на кількості робочих місць, чистому прибутку підприємства, заробітній платі, фонду оплати праці, рентабельності, продуктивності праці та інших показниках, які характеризують фінансовий стан

підприємства, його економічний потенціал. Так, у порівнянні 2019-2021 рр. обсяг продукції збільшився на 21,7%, що свідчить про збільшення обороту продукції, запровадженні системі знижок, що дозволяють користуватися послугами та товарами саме цього підприємства; урізноманітненні товарів, що знаходяться на реалізації; збільшенні експорту товарів. Чистий дохід від реалізації на протязі 2019-2021 рр. збільшився на 21,55%.

Таблиця 2.3 - Рівень та динаміка основних економічних показників ТОВ «Украфлора-Вінниця» 2019-2021 рр.

№ п/п	Показники	Роки		
		2019 р.	2020 р.	2021 р.
1	Обсяг продукції (робіт, послуг), у порівняльних оптових цінах, тис. грн.	55502	59604,4	65049
2	Чистий дохід (виручка) від реалізації (товарів, робіт, послуг) у порівняльних цінах, тис. грн.	31804	34942	42542
3	Фінансовий результат від звичайної діяльності до оподаткування, тис. грн.	6,9	1,0	-
4	Собівартість реалізованої продукції, тис. грн.	25715	28363	31691
5	Середньооблікова чисельність працівників основного виду діяльності, осіб.	325	297	212
6	Фонд оплати праці, тис. грн.	16384	17127	19841
7	Середня продуктивність праці, грн. на особу	20,84	25,02	35,08
8	Рентабельність капіталу	1,42	1,54	1,61
9	Середньорічна заробітна плата, тис грн	10,5	12,01	16,77

Джерело: складено автором

Даний показник свідчить, що ТОВ «Украфлора-Вінниця» на протязі аналізованого періоду збільшило свій чистий дохід за рахунок збільшення обсягу реалізованої продукції, а не за рахунок безпідставного підняття цін. 9 На 31,8% зменшилась кількість працівників на протязі 2019-2021 рр., що свідчить про те, що на підприємстві проводиться модернізація та переоснащення виробництва. Оскільки обсяг продукції та чистий дохід на ТОВ «Украфлора-

Вінниця» зростають, а кількість працівників зменшується. Фонд оплати праці зріс на 17,42%, що свідчить про зростання заробітних плат на ТОВ «Украфлора Вінниця». Зросла середня продуктивність праці на 40,68%, що свідчить про впровадження новітніх методик удосконалення організації праці, модернізації виробництва та комп'ютеризації процесу виробництва. Середньорічна заробітна плата зросла на 37,38%, як наслідок зростання фонду оплати праці та продуктивності праці на ТОВ «Украфлора Вінниця». З кожним роком зростає рентабельність підприємства.

Фінансові ресурси підприємств складають такі елементи:

1. Статутний фонд;
2. резервний фонд;
3. амортизаційний фонд;
4. спеціальні фонди (серед них створені у зв'язку з індексацією основних засобів) і цільове фінансування;
5. кошти, надані підприємству в порядку внутрішньогалузевого розподілу;
6. нерозподілений (тимчасово не використаний) прибуток у господарському обігу;
7. кредиторська заборгованість усіх видів, включаючи заборгованість з бюджетних платежів, відрахувань на соціальне страхування, оплати праці робітникам і службовцям за виданими векселями;
8. короткострокові та довгострокові кредити комерційних банків;
9. централізовані й децентралізовані кошти для фінансування капітальних вкладень;
10. інші кошти, які відображають у пасиві бухгалтерського балансу. Фінансові ресурси на ТОВ «Украфлора Вінниця» утворюються за рахунок таких джерел: прибутку, амортизаційних відрахувань, кредитів та коштів від реалізації. Статутний капітал Товариства становить 122 289 тисяч гривень.

Горизонтальний і вертикальний аналіз пасивів представлений в таблиці

2.4.

Таблиця 2.4 – Вертикальний аналіз пасивів

Структура пасивів підприємства	2019р.		2020р.	
	тис. грн.	% до майна	тис. грн.	% до майна
I. Власний капітал				
Статутний капітал	121166	2,89	122289	2,99
Інший додатковий капітал	5968	37,28	5401	37,98
Резервний капітал	6154	0,21	5190	0,15
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	-4341	-31,69	-4700	-33,09
Усього за розділом I	128947	8,68	128180	8,03
II. Забезпечення наступних витрат і платежів	9559	0,64	9785	0,68
III. Довгострокові зобов'язання	9623	64,78	8552	76,6
IV. Поточні зобов'язання:				
Короткострокові кредити банків	2322	1,062	1500	1,04
Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги	3036	2,06	2259	1,55
Поточні зобов'язання за розрахунками:	195728	13,08	165564	11,44
Усього за розділом IV	387398	25,88	212141	14,66
V. Доходи майбутніх періодів	0	0	0	0
Баланс	1496603	100	1446611	100

Джерело: складено автором

Провівши вертикальний аналіз капіталу підприємства, можна помітити, що, по-перше, частка власного капіталу у всіх пасивах є більше 50%, що є позитивним результатом.

Розмір резервного капіталу, що створюється для покриття збитків та погашення заборгованості - досить високий. Існуючий розмір резервного капіталу дозволяє говорити про те, що підприємство зможе за рахунок нього погасити збитки.

2.2 Оцінка діяльності підприємства в умовах нестійкого економічного середовища та пандемії COVID-19

Особлива роль в сучасних умовах відводиться інноваційній діяльності на підприємствах – впровадженню інноваційних процесів як у виробництво, так і у сфери управління кадрами, матеріально-технічним забезпеченням, збутом тощо.[6, С. 53]

Підприємство ТОВ «Украфлора-Вінниця» здійснює велику роботу в сфері інноваційної діяльності. Через стрімкий розвиток технологій в сфері тепличного господарства, підприємству завжди доводиться слідкувати за новими технологіями та впроваджувати їх в своєму виробництві, щоб залишатися на конкурентних позиціях.

Протягом останніх 5 років підприємство провело велику роботу в сфері реалізації нових ідей, технологій та методів виробництва та підвищення кваліфікації своїх працівників.

Підприємство ТОВ «Украфлора-Вінниця» в своїй інноваційній діяльності активно співпрацює з провідними іноземними партнерами. Це дає можливість підприємству одному з перших дізнаватись про нові технології в сфері тепличного господарства та застосовувати їх в своїй діяльності. Основні партнери підприємства та постачальники - це Hortilife BV, Ammerlaan Construction BV, Meteor Systems Breda, Ridder Drive Systems та інші.

Ці компанії займають розробками автоматизованих систем життєзабезпечення рослин, контролю за метеорологічними показниками, системами поливу та подання добрив, системами досвічування, виведенням нових гібридів, системами енергоефективності теплиць та ін. Окрім іноземних партнерів підприємство активно співпрацює з вітчизняними підприємствами, які працюють в сфері тепличного господарства, такими, як ПрАТ «Комбінат тепличний» з яким підприємство обмінюється технологіями, методами та результатами вирощування різних гібридів. А також ТОВ АТС-Україна та ТОВ АБС-Україна, ці підприємства спеціалізуються на встановленні та обслуговуванні різного

тепличного обладнання, тому ТОВ «Украфлора-Вінниця» активно співпрацює з цими компаніями.

До найбільших інноваційних проектів ТОВ «Украфлора-Вінниця» за останні 5 років можна віднести наступні:

1. Побудова 2,2Га теплиць Venlo, які на даний момент часу являються одними з найкращих теплиць в плані енергоефективності. Така теплиця представляє собою збірну конструкції, яка складається з металевих та алюмінієвих каркасів та подвійного склопакету. Теплиці мають висоту 5м, що дозволяє вирощувати гібридні томати, які можуть рости на протязі 8-9місяців і досягають висоти у 3-4м. Такі томати мають високу урожайність та довгий період життя рослини, тому їх вирощування є досить рентабельним для підприємства. Окрім цього через особливості своєї конструкції теплиці Venlo можливо обладнати багатьма системами, які підвищують енергоефективність, захист рослини, зручність обслуговування рослини та інше.

2. Впровадження систем енергоефективності в теплиці Venlo. До таких систем можна віднести монтаж штор з теплозберігаючого матеріалу. Штори, як правило застосовуються вночі, коли температура падає, а сонячного освітлення немає, тоді вся теплиця зашторюється і 80% тепла всередині теплиці зберігається і не втрачається в період поки теплиці зашторені, що допомагає зменшити використання енергоносіїв.

3. Використання методу гідропоніки у вирощуванні овочів. Цей метод підприємство перейняло у іноземних тепличних господарств. Суть методу в тому, що рослина росте не в ґрунті, а в спеціальному субстраті в який штучно подаються всі необхідні мікроелементи та поживні речовини. Цей метод має ряд переваг, а саме:

- Відсутність ризику поразки рослини шкідниками, які живуть в ґрунті
- Рослина не залежить від якості ґрунту
- Всі добрива подаються на пряму до рослини, що значно зменшує витрату добрив
- Відсутність по сторонніх рослин, які можуть рости в ґрунті

- Можливість вирощувати рослину на будь якій висоті, що полегшує догляд за рослиною та збір урожаю, що в свою чергу підвищує продуктивність праці

4. Побудова вугільної котельні, допомогла знизити навантаження на газові котельні, а також залежність від газу ціна на який є досить не стабільна. Це допомогло знизити витрати на опалення теплиць та отримати перевагу над конкурентами, які опалюють теплиці лише за допомогою газу.

5. Встановлення системи отримання CO₂ від спалювання газу. CO₂ необхідний рослині для її життєдіяльності, але так, як в теплиці рослина знаходиться в закритому середовищі, CO₂ необхідно подавати штучним методом. Після спалювання газу виділяється велика кількість CO₂, яку можна використовувати для подачі в теплицю. Тому система, яка очищує вуглекислий газ отриманий в результаті спалювання газу дозволяє зменшити витрати на закупівлю CO₂ і навіть відмовитись від неї.

Впровадження всіх вищеперерахованих інновацій на підприємстві допомогло підприємству збільшити об'єми виробництва більше ніж на 50% та зменшити використання енергоресурсів на 30%.

На даний момент часу підприємство продовжує інноваційну діяльність. З посиленням впливу ціни газу на собівартість продукції в першу чергу необхідно розглядати інновації, спрямовані на енергоефективність теплиць.

Одним з таких інноваційних проєктів є встановлення систем рекуперації Air&Energy.

Система рекуперації здатна контролювати рівень вологості в теплиці та регулювати його без втрати тепла. При традиційній технології для регулювання рівня вологості у теплицях необхідно відкривати вікна через, які виходить вологе повітря та потрапляє більш сухе, але разом із вологою виходить тепло, що збільшує витрати підприємства на опалення. Система рекуперації Air&Energy здатна вивести вологе повітря та запустити сухе з втратою всього 2% тепла. Це можливо за рахунок теплообмінника, який здатний акумулювати тепло з вологого повітря і потім підігрівати ним сухе повітря, яке запускається

з відкритого середовища. Використовуючи таку систему на промислових теплицях в холодну пору року можна зекономити до 60% фінансових витрат на опалення теплиць.

Крім того, використовуючи рекуператор Air&Energy в тепличному господарстві підприємство зменшує вплив зовнішніх факторів на рослину на 95%, так як через відсутність потреби відчиняти вікна в теплицю не потрапляють шкідники, які можуть нашкодити рослині. Це дозволяє зменшити витрати на засоби захисту рослин до мінімуму. Відповідно якість продукції буде вищою, а відсоток бракованої продукції буде нижчий.

На сучасному ринку обладнання для зменшення витрат на енергоносії в тепличних господарствах існує багато рішень. Але система рекуперації Air&Energy – це перша система на ринку, яка здатна за допомогою теплообмінника зменшити витрати тепла підприємства на 60%. При цьому для роботи самої системи необхідна відносно не велика витрата електроенергії та обслуговування 1 раз на рік.

Підприємством були проведені розрахунки ефективності впровадження системи рекуперації Air&Energy (Додаток А).

При розрахунку ефективності була прийнята середньорічна ціна на газ 22 000 грн/тис. м³, та 2,58 грн/кВт×год на електроенергію.

При поточній технології виробництва підприємство ТОВ «Украфлора-Вінниця» споживає 932,1 тис. м³ газу на рік та 63 300 кВт×год електроенергії. При такому варіанті виробництва витрати на газ складають 20 506 033 грн на рік, а витрати на електроенергію 163 314 грн на рік.

При застосуванні системи рекуперації Air&Energy показники споживання газу та електроенергії будуть наступні, 653,4 тис. м³ та 689 100 кВт×год відповідно. Витрати будуть складати 14 374 839 грн на газ та 1 777 878 грн на електроенергію.

Порівнявши два варіанта виробництва можемо побачити, що при застосуванні рекуператора збільшується використання електроенергії, але при

цьому зменшується використання тепла. І в результаті підприємство економить 4 615 629 грн за рахунок використання системи рекуперації.

У грудні 2019 року у світі почала швидко розповсюджуватись епідемія вірусу COVID-19, яка спричинила фінансово-економічну кризу. Це в свою чергу призупинило інноваційну діяльність більшості підприємств включаючи ТОВ «Украфлора-Вінниця».

Через жорсткі карантинні обмеження у світі було порушено логістичні зв'язки, виробничі процеси, терміни поставок та збут продукції.

Підприємство ТОВ «Украфлора-Вінниця» співпрацю з великою кількістю закордонних компаній, закуповує в них сировину, матеріали для виробництва, переймає досвід виробництва та передові технології.

В Європі пандемія настигла в березні 2019 року, тому ТОВ «Украфлора-Вінниця» встигло закупити усі необхідні матеріали для того, щоб увійти в новий сезон. Але воно все одно не було готове до пандемії, тому втратило значну частину прибутку.

Продукцію, яку виготовляє підприємство відносять до категорії продукції, яка швидко псується. Відповідно, якщо її вчасно не реалізувати підприємство понесе збитки. Через карантинні обмеження та зменшення купівельної спроможності населення на підприємстві накопичились великі залишки продукції. Для її реалізації довелося знижувати ціну та все ж велику частину продукції було втрачено.

Для оцінки втрат підприємства розглянемо виробництво продукції та її реалізацію в період, коли в Україні почали впроваджувати карантинні обмеження з лютого місяця по травень місяць 2019 року та за аналогічні періоди 2020 та 2021 років (рис. 2.4).

Проаналізувавши рисунок 2.4 можемо побачити, що у 2019 році в аналізований період підприємству не вдалося реалізувати 23% продукції. Це говорить про те, що відділ збуту підприємства не був готовий до пандемії COVID-19 та її наслідків. В наступних роках, як ми можемо побачити на діаграмі 2.4 підприємству вдалося реалізувати 100% та 97,2% продукції у 2020 та

2021 роках відповідно. Це говорить про те, що підприємство покращило систему збуту та відновило свою реалізацію. Вдалося це за рахунок допомоги торгового дому «Калинівка-Преміум».

Рисунок 2.4 – Виробництво та продаж продукції (тис.т.)

Джерело: складено автором

Через кризову ситуацію в країні підприємства групи компаній «СТОЇК» почали більш тісно співпрацювати і це допомогло налагодити виробництво та збут продукції.

На даний момент часу підприємство повністю підлаштувалося під карантинні обмеження, налагодило свою роботу в період пандемії і працює на повну потужність. Через те що більше 70% працівників підприємства вакциновані захворюваність на підприємстві досить не значна, тому дефіциту робочої сили не виникає і усі підрозділи підприємства здатні працювати на повну та виконувати свої задачі.

Однак окрім пандемії COVID-19 з'явився ще один фактор, який досить сильно впливає на роботу підприємства та собівартість продукції. Підвищення цін на енергоносії призвело до того, що підприємству довелося зменшити використання газу до мінімуму та шукали альтернативні джерела опалення.

Прогнозовано ціна газу в холодну пору року становить в середньому 50 000 грн/тис. м³. При такій ціні на газ продукція підприємства буде не конкурентоспроможною і витрати будуть перевищувати доходи. ПрАТ «Комбінат Тепличний», який входить в групу компаній «СТОЇК» в жовтні 2021 року

повністю зупинив своє виробництво через підвищення ціни на газ, в наслідок чого підприємство виявилось збитковим. Тому, щоб запобігти такому розвитку подій на ТОВ «Украфлора-Вінниця» необхідно застосовувати альтернативні методи отримання тепла і зменшувати використання газу до мінімуму.

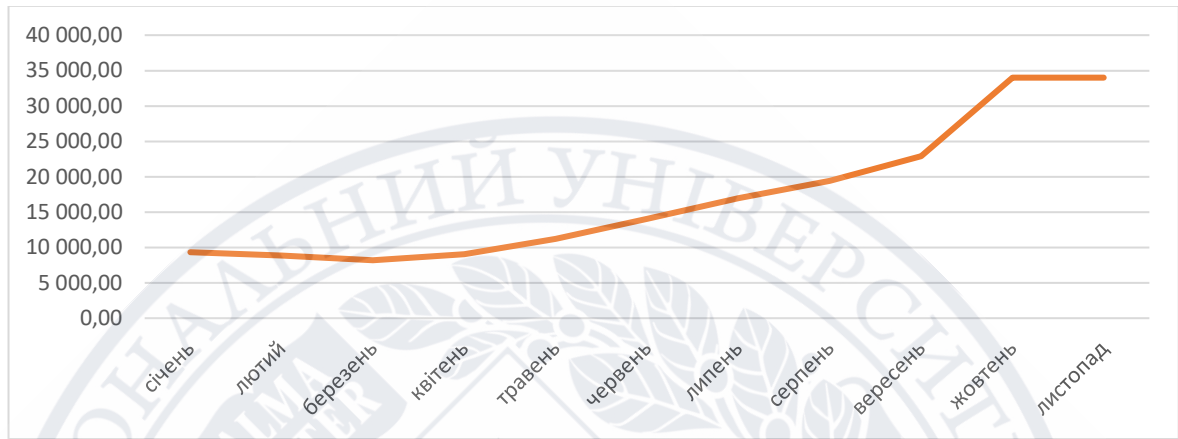

Рисунок 2.5 - Динаміка зростання ціни на газ для ПрАТ «Комбінат Тепличний» у 2021 році, грн / 1 тис. м³

Джерело: складено автором

Починаючи з початку року ціна на газ зросла на 350%, ТОВ «Украфлора-Вінниця» частково була готова до такого розвитку подій, тому побудувала вугільну котельню, яка здатна опалювати теплиці за рахунок вугілля. Тому зменшила свою залежність від ситуації на ринку газу.

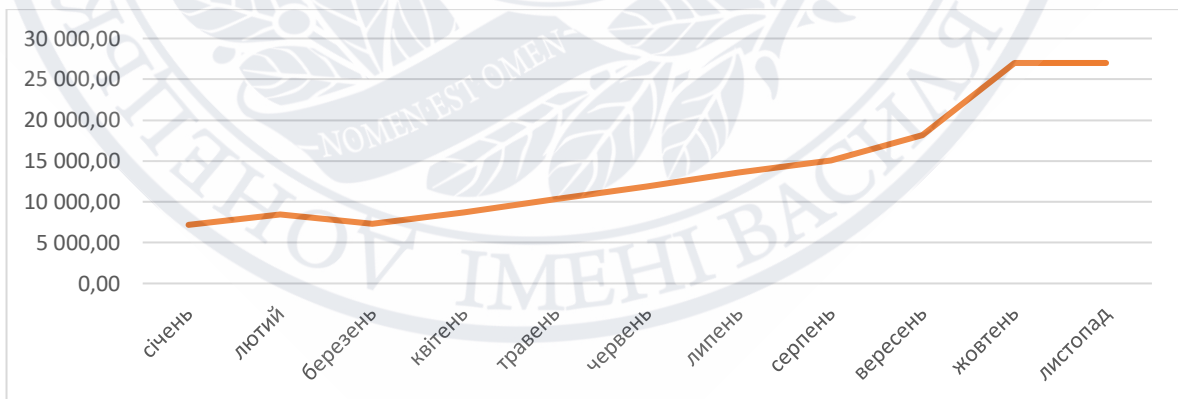

Рисунок 2.6 - Динаміка зростання ціни на газ для ТОВ «Украфлора-Вінниця» у 2021 році, грн / 1 тис. м³

Джерело: складено автором

Як можемо побачити ціна газу для підприємства ТОВ «Украфлора-Вінниця» нижча ніж для ПрАТ комбінат тепличний. Це пов'язано з вигідним місцем розташування та більш вигідними умовами договору.

З 1 тис. м³ газу підприємство отримує 7,6 Гкал тепла, відповідно 1Гкал буде коштувати підприємству 3 552 грн в даний період часу, в аналогічний період в 2020 році 1Гкал коштувала для підприємства 1052 грн.

Тому підприємство почало використовувати вугільне опалення. Хоча вугілля має меншу калорійність ніж газ та потребує додаткових витрат на робочий персонал. З однієї тони вугілля підприємство отримує 6 Гкал, по ціні 800 грн за 1 Гкал, що значно дешевше газових калорій.

Для стабільної роботи ТОВ «Украфлора-Вінниця» необхідно 7000 Гкал на рік. При використанні газу витрати підприємства на опалення складуть 24 500 000 грн на рік, а при використанні вугілля 5 600 000 грн на рік.

Тому можемо зробити висновок, що підприємство вчасно зреагувало на енергетичну кризу в країні і встигло закупити вугілля по низькій ціні, щоб забезпечити виробництво і запобігти перевитрат на опалення.

2.2 Аналіз показників інноваційної діяльності підприємства

Важливою ознакою інноваційного розвитку підприємства є його здатність адаптуватися до внутрішніх змін та зовнішнього впливу. Інноваційний розвиток підприємства здійснюється на засадах відповідної стратегії, що ґрунтується на інноваційному потенціалі розроблених і освоєних інновацій урахуванням впливу зовнішнього середовища. ефективність інноваційної стратегії підприємства залежить від якості інформації, отриманої із зовнішнього середовища та від аналізу внутрішнього стану.

Оцінку інноваційного потенціалу підприємства треба здійснювати з використанням відповідної системи показників, які різняться між собою в залежності від етапу розробки та впровадження інновацій.

1. Питому вагу витрат на науково-дослідницьку діяльність конструкторських розробок у загальній сумі витрат K_1 визначимо за формулою (1.8):

$$2018 \text{ рік: } K_1 = \frac{60,4}{85,3} = 0,71;$$

$$2019 \text{ рік: } K_1 = \frac{44,9}{68,3} = 0,6;$$

$$2020 \text{ рік: } K_1 = \frac{18,5}{54,7} = 0,3.$$

2. Питому вагу кількості науково-технічних працівників з науковим ступенем у загальній їх кількості K_2 визначимо за формулою (1.9):

$$2018 \text{ рік: } K_2 = \frac{21}{107} = 0,19;$$

$$2019 \text{ рік: } K_2 = \frac{18}{124} = 0,14;$$

$$2020 \text{ рік: } K_2 = \frac{10}{96} = 0,1.$$

3. Питому вагу наукових публікацій щодо стратегічного напрямку інноваційного розвитку підприємства в загальній кількості наукових праць протягом року K_3 визначимо за формулою (1.10):

$$2018 \text{ рік: } K_3 = \frac{4}{18} = 0,2;$$

$$2019 \text{ рік: } K_3 = \frac{6}{23} = 0,3;$$

$$2020 \text{ рік: } K_3 = \frac{10}{32} = 0,4.$$

4. Рівень забезпечення інноваційної діяльності науково-дослідним обладнанням K_4 визначимо за формулою (1.11):

$$2018 \text{ рік: } K_4 = \frac{2415,1}{4628,7} = 0,5;$$

$$2019 \text{ рік: } K_4 = \frac{5694,8}{18413,8} = 0,3;$$

$$2020 \text{ рік: } K_4 = \frac{1365,1}{15525,8} = 0,1.$$

5. Питому вагу вартості проданих ліцензій у поточному році в балансовому прибутку підприємства K_5 визначимо за формулою (1.12):

$$2018 \text{ рік: } K_5 = \frac{1614,3}{5808,5} = 0,27;$$

$$2019 \text{ рік: } K_5 = \frac{1841,1}{17143,7} = 0,1;$$

$$2020 \text{ рік: } K_5 = \frac{918,4}{26273} = 0,03.$$

6. Питому вагу вартості придбаних ліцензій у поточному році в балансовому прибутку підприємства K_6 визначимо за формулою (1.13):

$$2018 \text{ рік: } K_6 = \frac{731,6}{5808,5} = 0,12;$$

$$2019 \text{ рік: } K_6 = \frac{1135,4}{17143,7} = 0,06;$$

$$2020 \text{ рік: } K_6 = \frac{864,6}{26273} = 0,03.$$

7. Рівень інформатизації робіт, пов'язаних з НДДКР K_7 визначимо за формулою (1.14):

$$2018 \text{ рік: } K_7 = \frac{12}{20} = 0,6;$$

$$2019 \text{ рік: } K_7 = \frac{10}{18} = 0,5;$$

$$2020 \text{ рік: } K_7 = \frac{6}{18} = 0,3.$$

8. Рівень професіоналізму науково-технічного персоналу K_8 визначимо за формулою (1.15):

$$2018 \text{ рік: } K_8 = \frac{20}{21} = 0,9;$$

$$2019 \text{ рік: } K_8 = \frac{18}{18} = 1;$$

$$2020 \text{ рік: } K_7 = \frac{10}{10} = 1.$$

9. Рівень підвищення кваліфікації науково-технічного персоналу K_9 визначимо за формулою (1.16):

$$2018 \text{ рік: } K_9 = \frac{5}{21} = 0,2;$$

$$2019 \text{ рік: } K_9 = \frac{2}{18} = 0,11;$$

$$2020 \text{ рік: } K_9 = \frac{1}{10} = 0,1.$$

Результати розрахованих показників зведемо до таблиці 2.5:

Таблиця 2.5 - Оцінка інноваційного потенціалу підприємства ТОВ «Ук-
рафлора-Вінниця»

Показники	Станом на 01.01.20		Станом на 01.01.21		Відхилення	
	в.о	%	в.о	%	в.о	п.п.
Інноваційний потенціал підприємства	1	100	1	100	0	0
В тому числі:						
Питома вага витрат на НДДКР у загальній сумі витрат	0,6	60	0,3	30	-0,3	-50
Питома вага кількості науково-технічних працівників у їх загальній кількості	0,1	10	0,1	10	0	0
Питома вага наукових публікацій щодо стратегічного напрямку інноваційного розвитку підприємства в загальній кількості наукових праць протягом року	0,3	30	0,4	40	+0,1	+33
Рівень забезпечення інноваційної діяльності науково-дослідним обладнанням	0,3	30	0,1	10	-0,2	-66
Питома вага вартості проданих ліцензій у поточному році в балансовому прибутку підприємства	0,1	10	0,03	3	-0,07	-70
Питома вага вартості придбаних ліцензій у поточному році в балансовому прибутку підприємства	0,06	6	0,03	3	-0,03	-50
Рівень інформатизації робіт, пов'язаних з НДДКР	0,5	0,005	0,3	0,003	-0,2	-0,02
Рівень професіоналізму науково-технічного персоналу	1	100	1	100	0	0
Рівень підвищення кваліфікації науково-технічного персоналу	0,1	0,001	0,1	0,001	0	0

Джерело: складено автором

Питома вага витрат на НДДКР у загальній сумі витрат відображає скільки підприємство може виділити із своїх загальних витрат на науково-дослідницьку діяльність. Керівництво ТОВ «Украфлора-Вінниця» вирішило в 2020

році скоротити ці видатки на 50%. Таке різке зменшення фінансування науково-дослідної діяльності, за власні кошти, є негативним показником, проте це допоможе підприємству використати ці кошти для просування на ринок вже існуючого, на даний момент, виду продукції, що підвищить обсяг реалізованої продукції і, відповідно, доходу. Тобто, для інноваційного потенціалу підприємства зменшення даного показника є негативним, але збільшує витрати на організаційно-виробничу діяльність.

Питома вага кількості науково-технічних працівників у їх загальній кількості відображає «досвіченість» підприємства. Чим більший цей показник, тим більший інноваційний потенціал підприємства. В даному випадку, за досліджуваний період, цей показник не змінився. Не можна категорично стверджувати, що його беззмінність є однозначно позитивною чи негативною тенденцією. Так, значне зменшення питомої ваги витрат на НДДКР у загальній сумі витрат, потягнуло за собою зменшення фонду оплати праці науково-технічних працівників, відповідно і кількість науковців.

Питома вага наукових публікацій щодо стратегічного напрямку інноваційного розвитку підприємства в загальній кількості наукових праць протягом року дає змогу зробити висновок про те, скільки уваги науковці підприємства надають розробці інноваційних стратегій. Можна сказати, що цей показник характеризує не стільки інноваційний потенціал підприємства, скільки рівень розвитку його інноваційного менеджменту. На досліджуваному підприємстві він збільшився на 33%, що є позитивним явищем.

Рівень забезпечення інноваційної діяльності науково-дослідним обладнанням за досліджуваний період зменшився на 66%. Така негативна тенденція показує неспроможність підприємства в повній мірі забезпечити існуючі робочі місця необхідним обладнанням.

Порівнявши питому вагу вартості проданих ліцензій у поточному році в балансовому прибутку підприємства і питому вагу вартості придбаних ліцензій у поточному році в балансовому прибутку підприємства, можна зробити висновок, що на початок досліджуваного періоду підприємство більше

отримувало прибутку від продажу власних ліцензій ніж від придбаних. На кінець періоду ці показники зрівнялись. На мою думку, це є більше позитивним фактором, ніж негативним, оскільки можна стверджувати, що підприємство має власний потенціал для забезпечення своєї повноцінної інноваційної діяльності.

Зменшення рівня професіоналізму науково-технічного персоналу та беззмінність рівня підвищення кваліфікації науково-технічного персоналу негативно вплине на інноваційний потенціал підприємства, оскільки рушійною силою науково-дослідницької діяльності є персонал, тому слід вжити заходів щодо оновлення або часткової зміни науково-дослідних персоналу, виділити ресурси для проведення підвищення рівня кваліфікації.

Для аналізу фінансових показників інноваційної діяльності використаємо такі показники: коефіцієнт ефективності капіталовкладень підприємства в інноваційну діяльність (формула 2.1):

$$Ке.к.ін.д. = \frac{Д.від.ін.д.}{Він.д.} \quad (2.1.)$$

де Двід.ін.д. – доходи від інноваційної діяльності;

Він.д. – капіталовкладення на здійснення інноваційної діяльності.

$$Ке.к.ін.д. 18 = \frac{2126}{15\,321} = 0,14$$

$$Ке.к.ін.д. 19 = \frac{7123}{6210} = 1,15$$

$$Ке.к.ін.д. 20 = \frac{10931}{6741} = 1,62$$

Як видно з розрахунків у 2018 році маємо низький рівень ефективності це пов'язано із значними витратами понесеними підприємством на придбання нового обладнання, купівлю та розробку інноваційних видів продукції, так у 2018 році почалось освоєння виробництва нових сортів продукції. В 2019 р. за рахунок зниження витрат та підвищення доходів від продажу інноваційної

продукції бачимо значний приріст коефіцієнта на 87%, та подальше зростання в 2020 р. на 28%.

Для оцінки ефективності інноваційної діяльності, доцільно використовувати показник частки прибутку від інноваційної діяльності в загальному обсязі прибутку підприємства. Цей показник дозволить зробити висновки щодо розвиненості та масштабів інноваційної діяльності на підприємстві (формула 2.2).

$$\text{ЧПін.д.} = \frac{\text{Прибуток від ін.д.}}{\text{Заг.приб.}} 100\%, \quad (2.2)$$

$$\text{ЧПін.д.18} = \frac{203}{2010} 100\% = 10\%$$

$$\text{ЧПін.д.19} = \frac{468}{2986} 100\% = 15,7\%$$

$$\text{ЧПін.д.20} = \frac{640}{3457} 100\% = 18,5\%$$

Занесемо результати розрахунку показників та розглянемо їх зміну за аналізований період до таблиці 2.6.

Таблиця 2.6 – Аналіз показників інноваційної діяльності підприємства ТОВ «Украфлора-Вінниця» за 2018-2020 роки

Показник	Значення			Відхилення			
				2019 від 2018 року		2020 від 2019 року	
	2018рік	2019 рік	2020 рік	абсл. знач.	в %	абсл. знач.	в %
Коефіцієнт ефективності капіталовкладень підприємства в інноваційну діяльність	0,14	1,15	1,62	1,01	87	0,47	28
Частка прибутку від інноваційної діяльності в загальному обсязі прибутку підприємства, %	10	15,7	18,5	5,7	36	2,8	15

Частка прибутку від інноваційної діяльності в загальному обсязі прибутку підприємства має тенденцію до збільшення але в 2020 р. зменшився темп приросту показника +15% в порівнянні з 2019 коли темп приросту склав 36%. В загальному підприємство має доволі розвинену систему управління інноваційною діяльністю та показники ефективності інноваційної діяльності.

Висновки до другого розділу

ТОВ "Украфлора-Вінниця" займається вирощуванням овочевих культур в теплицях і парниках, а також вирощує більше 23 сортів троянд. Діапазон квіткової продукції здатний задовольнити найвимогливіші запити споживачів.

Основні ринки збуту та основні клієнти підприємства – це торгові мережі Вінницької області, магазини, оптові покупці, які реалізують продукцію на ринках, роздрібні покупці, які купують продукцію підприємства у фірмовому магазині та торговий дім. Левову частку продукції підприємства купує торговий дім «Калинівка-Преміум», який входить в групу компаній «СТОЇК» та реалізує продукцію підприємства серед найбільших торгових мереж України та країн СНГ.

ТОВ «Украфлора-Вінниця» на протязі аналізованого періоду збільшило свій чистий дохід за рахунок збільшення обсягу реалізованої продукції, а не за рахунок безпідставного підняття цін. На 31,8% зменшилась кількість працівників на протязі 2019-2021 рр., що свідчить про те, що на підприємстві проводиться модернізація та переоснащення виробництва. Оскільки обсяг продукції та чистий дохід на ТОВ «Украфлора-Вінниця» зростають, а кількість працівників зменшується. Фонд оплати праці зріс на 17,42%, що свідчить про зростання заробітних плат на ТОВ «Украфлора Вінниця». Зросла середня продуктивність праці на 40,68%, що свідчить про впровадження новітніх методик удосконалення організації праці, модернізації виробництва та комп'ютеризації процесу виробництва. Середньорічна заробітна плата зросла на 37,38%, як

наслідок зростання фонду оплати праці та продуктивності праці на ТОВ «Украфлора Вінниця». З кожним роком зростає рентабельність підприємства.

Провівши горизонтальний та вертикальний аналіз капіталу підприємства, можна помітити, що, по-перше, частка власного капіталу у всіх пасивах є більше 50%, що є позитивним результатом. Розмір резервного капіталу, що створюється для покриття збитків та погашення заборгованості - досить високий. Існуючий розмір резервного капіталу дозволяє говорити про те, що підприємство зможе за рахунок нього погасити збитки.

Підприємство ТОВ «Украфлора-Вінниця» в своїй інноваційній діяльності активно співпрацює з провідними іноземними партнерами. Це дає можливість підприємству одному з перших дізнаватись про нові технології в сфері тепличного господарства та застосовувати їх в своїй діяльності. Основні партнери підприємства та постачальники - це Hortilife BV, Ammerlaan Construction BV, Meteor Systems Breda, Ridder Drive Systems та інші.

На даний момент часу підприємство повністю підлаштувалося під карантинні обмеження, налагодило свою роботу в період пандемії і працює на повну потужність. Через те що більше 70% працівників підприємства вакциновані захворюваність на підприємстві досить не значна, тому дефіциту робочої сили не виникає і усі підрозділи підприємства здатні працювати на повну та виконувати свої задачі.

Коефіцієнти ефективності капіталовкладень підприємства в інноваційну діяльність та частки прибутку від інноваційної діяльності в загальному обсязі прибутку підприємства за досліджуваний період зросли що свідчить про ефективний менеджмент інноваційної діяльності.

За рахунок використання власних та залучених інноваційних розробок підприємство має високі конкурентні позиції на вітчизняному і зовнішньому ринках.

РОЗДІЛ 3

УДОСКОНАЛЕННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА ПІДПРИЄМСТВІ В УМОВАХ НЕСТІЙКОГО ЕКОНОМІЧНОГО СЕРЕДОВИЩА

3.1 Розробка стратегії розвитку підприємства в сучасних умовах

На діяльність будь-якого підприємства чи організації здійснюють вплив зовнішні та внутрішні чинники, які або допомагають йому функціонувати в тих чи інших ринкових умовах або навпаки, створюють перешкоди. Тому, для розробки стратегії розвитку надзвичайно важливим є визначення цих чинників та характер їх впливу на даний момент часу і як вони можуть скоригувати діяльність підприємства в майбутньому.

В сучасних умовах, на даний момент стану економіки, надзвичайно важливим є дослідження та аналіз зовнішнього середовища, в якому діє підприємство. Тобто необхідно провести так званий макроекономічний аналіз, мета якого – виявити такі фактори, які об’єктивно існують у середовищі функціонування підприємства, на які підприємство безпосередньо впливати не може і які створюють сприятливі можливості або є загрозами для підприємства.

Об’єктом дослідження в даній дипломній роботі є інноваційна діяльність ТОВ «Украфлора-Вінниця». Тому факторами зовнішнього впливу на дане підприємство будуть: державне регулювання в сфері АПК, економіко-географічні особливості регіону, в якому діє підприємство (Вінницька область, Поділля), галузеві особливості.

Сферу діяльності, якою займається ТОВ «Украфлора-Вінниця», можна віднести до сільськогосподарської галузі економіки нашої держави. Особливістю даної галузі, особливо в Україні, є те що вона вже досить довгий час перебуває в занепаді. В результаті відсутності державних інвестицій, дотацій, ефективного законодавчого регулювання перспектив покращення не передбачається. Хоча саме сільське господарство забезпечує продовольчу безпеку країни, формує 17% ВВП. До прикладу, в Казахстані сільське господарство вважається однією з найбільш інвестиційно привабливих галузей, оскільки

грошовий оборот досить швидкий, відповідно термін окупності вкладів не великий, а швидка ліквідність активів підвищує рентабельність.

Отже, на даний момент, несприятливим фактором впливу на діяльність досліджуваного підприємства є відсутність ефективної державної політики не лише в сільському господарстві, а й в агропромисловому комплексі в цілому.

Сферою реалізації продукції та послуг ТОВ «Украфлора-Вінниця», в основному є Вінницька область, яка спеціалізується на вирощуванні овочів, що є сприятливим фактором впливу на діяльність підприємства.

З точки зору депресивного характеру загальної економічної системи для Вінницької області, як і для України в цілому, вибір інвестиційних вкладів повинні бути націлені на:

- розвиток експорту і ефективному імпортозаміщенні;
- зниження витрат первинної сировини;
- зниження енерговитрат;
- зниження навантаження на навколишнє середовище.

Тому в цьому напрямку:

- розробляється проект рішення Вінницької обласної ради «Про спеціальний режим інвестиційної діяльності в процесі реструктуризації Вінницької області»;
- створюється діюча інвестиційна конференція до якої постійно долучаються фінансові консалтингові структури, державні органи, що безпосередньо впливають на інвестиційний клімат в регіоні;
- за участю регіонального Фонду державного майна при фінансуванні Агентства США з міжнародного розвитку (USAID) у Вінницькій області, розпочав роботу проект «Приватизації земель несільськогосподарського призначення».

Виходячи з вище перерахованого можна зробити висновок, що інвестиційний клімат у Вінницькій області в найближчий час може покращитися, а це дозволить підприємству розширити ринок свого збуту. Отже, в загальному, особливість регіону в якому діє ТОВ «Украфлора-Вінниця» є позитивним фактором впливу зовнішнього середовища.

Не мало важливим фактором, що впливає на діяльність даного підприємства є споживачі, клієнтська база. Можливо при дослідженні інших підприємств цей фактор можна було б віднести до факторів внутрішнього впливу, проте не в нашому випадку. До сфери покупців ТОВ «Украфлора-Вінниця», в основному, належать власники приватизованих земель сільськогосподарського призначення, орендарі земельних паїв, посівних площ. Саме ця частина підприємців першою і в повній мірі відчула кризові умови теперішньої економіки. Насамперед це провал в сфері кредитування: для основної маси аграріїв це було майже основним джерелом для придбання, оновлення сільгосптехніки, якісної обробки землі, придбання високоврожайного насіння. Відповідно зниження купівельної спроможності споживачів відчутно підірвало позиції ТОВ «Украфлора-Вінниця» на ринку збуту, оскільки зменшився обсяг виробництва, і, як наслідок зменшився чистий дохід (виручка від реалізації). Тому для нашого підприємства покупці є фактором зовнішнього впливу (оскільки воно не може в повній мірі на нього вплинути, змінити), на даний момент дуже позитивним.

Ключовими факторами успіху для ТОВ «Украфлора-Вінниця» є висока якість надання послуг та специфіка роботи з клієнтами. Низька вартість сировини (насіння) для виробництва (обробки).

Для внутрішнього аналізу сильних і слабких сторін підприємства оберемо сферу виробництва та надання послуг на ринку збуту.

До переліку сильних сторін ТОВ «Украфлора-Вінниця» можна віднести: висока якість продукції; обробка овочів стимулюючими препаратами та хімічними речовинами, які розробляються в хімічній лабораторії підприємства; ціна реалізації базового (елітного) насіння, насіння гібридів першого покоління (F1) та насіння вищих репродукцій на базі передових технологій за відносно низькою ціною. До прикладу, вартість таких послуг, за ціновою політикою ЗАТ «Семко» (Росія, Тамбовська область, м. Токарьовка), в три рази більша. На ринку сільськогосподарської продукції підприємств з таким видом діяльності досить мало, тому попит знаходиться в межах стабільного. Проте є

й слабкі сторони в діяльності підприємства, вони полягають в відсутності чітких маркетингових стратегій щодо активного просування продукції на ринок, неефективна маркетингова діяльність. Активний пошук нових клієнтів проводиться лише в сезон посівних робіт, тобто вихід на нові ринки збуту набуває сезонного характеру. Інформацію про сильні та слабкі сторони підприємства занесемо у так звану таблицю SWOT- аналізу.

Таблиця 3.1 – SWOT- аналіз ТОВ «Украфлора-Вінниця»

Сильні сторони	Слабкі сторони
<ul style="list-style-type: none"> - високоякісна продукція; - якісне надання послуг; - використання нових технологій обробки насіння стимулюючими хімічними добривами; - наявність стабільної клієнтської бази; - невелика кількість конкурентів по регіону; - наявність власної сільськогосподарської техніки, земельні угіддя сільськогосподарського призначення 	<ul style="list-style-type: none"> - відсутність маркетингової діяльності в процесі просування продукції на ринок; - неефективна рекламна діяльність;
Сприятливі можливості	Небезпеки (загрози)
<ul style="list-style-type: none"> - збільшення номенклатури продукції виведення на ринок нового сорту; - експорт; - ефективне імпортозаміщення; - часткове оновлення виробничого обладнання; - налагодження ділових стосунків з оптовиками, заключення договорів. 	<ul style="list-style-type: none"> - збільшення збутових витрат продукції на нові ринки; - зниження попиту на продукцію, зниження купівельної спроможності покупців; - поява нових, більш сильніших конкурентів

На основі таблиці SWOT- аналізу побудуємо матрицю SWOT- аналізу.

Таблиця 3.2 - Матриця SWOT- аналізу ТОВ «Украфлора-Вінниця»

		Зовнішнє середовище	
		Сприятливі можливості (О)	Загрози (Т)
Внутрішнє середовище	Сильні сторони підприємства (S)	- за рахунок того, що підприємство реалізує лише високоякісну продукцію, використовуючи нові технології обробки насіння стимулюючими хімічними добривами, потрібно розробити та налагодити експортні шляхи на поставку продукції до Білорусії, Казахстану, а також розпочати політику ефективного імпортозаміщення подібної продукції на території України.	- за рахунок наявності власної постійної клієнтської бази можна уникнути збільшення витрат на збут продукції; - зниження попиту можливо призупинити за рахунок зниження ціни, а оскільки підприємство надає якісні послуги та реалізує високоурожайне насіння це допоможе зменшити натиск конкурентів.
	Слабкі сторони підприємства (W)	- неефективна рекламна діяльність перешкоджатиме ефективному та швидкому імпортозаміщенню, витісненню імпоротної продукції з ринку. Тому потрібно створити маркетинговий відділ, який би займався питаннями збуту продукції, та пошуку і налагодження нових шляхів реалізації насіння; вдосконалити рекламну діяльність (розміщення рекламних роликів на телеканалах, рекламні оголошення в газетах та журналах)	- збільшення збутових витрат продукції на нові ринки, зниження попиту на продукцію, зниження купівельної спроможності покупців, поява нових, більш сильніших конкурентів стають ще більш загрозливими при відсутності маркетингової політики та ефективної рекламної діяльності. Тому потрібно створити маркетинговий відділ та активізувати його діяльність.

Місія підприємства – це його головне призначення, особлива роль, головна мета діяльності. ТОВ «Украфлора-Вінниця» призначене для задоволення потреб купівельноспроможних покупців в сільськогосподарській сфері, а точніше: продаж овочів: обробка насіння хімічними добривами стимулюючими ріст та урожайність рослин, виведення нових сортів насіння, виведення гібридів першого ряду. Реалізація продукції та надання послуг по якості і кількості спроможні задовольнити не лише вітчизняний ринок, стати потужним елементом імпортозаміщення схожих товарів, але й експортувати свою продукцію та надавати послуги клієнтам з Білорусії, Польщі, Молдови. Відповідно це

збільшить рівень прибутковості та призведе до підвищення ефективності діяльності підприємства. Перевагою ТОВ «Украфлора-Вінниця» є економіко-географічні особливості регіону на території якого функціонує підприємство, відносно мала кількість конкурентів.

Виходячи із сформульованої місії підприємства, необхідно обрати стратегію розвитку підприємства, яка б відповідала поставленим перед підприємством завданням та існуючим умовам, в яких здійснюється його діяльність.

Під стратегією прийнято розуміти комплексну програму дій, яка забезпечує здійснення місії (генеральної мети) фірми і досягнення її множинних цілей.

Для ТОВ «Украфлора-Вінниця» ефективною буде така стратегія, яка б враховувала стабільне зростання обсягу продажу, прибутку, капіталу – стратегія зростання.

Виходячи з обраної стратегії перед підприємством постають нові цілі та завдання, досягнення яких забезпечить отримання бажаних результатів. Для ТОВ «Украфлора-Вінниця» визначимо декілька основних цілей, при цьому скористаємось такими критеріями та показниками:

- прибутковість (збільшити, за рахунок впровадження розробок інноваційного відділу);
- продукція (збільшити номенклатуру, обсяг виробництва, покращити якість за рахунок створенні інноваційного підрозділу в організаційній структурі);
- ринок (за рахунок удосконалення відділу маркетингу розширити ринок збуту, вчасно реагувати на потреби споживачів шляхом проведення моніторингів);
- виробнича потужність (підвищити за рахунок збільшення обсягів виробництва);
- персонал (уникнути плинності кадрів, покращити умови праці, мотиваційну політику).

Довгостроковою ціллю підприємства є збільшення вартості бізнесу, яке забезпечується, в свою чергу, зростанням ефективності виробництва, забезпеченням максимальних переваг перед конкурентами, зміцненням фінансової стійкості, підвищенням інвестиційної привабливості.

Середньостроковими цілями підприємства є завоювання лідерських позицій на ринку; активне впровадження інновацій; високопродуктивна робота з клієнтами; підвищення ефективності менеджменту; задоволення в повній мірі потреб та добробуту співробітників.

Короткостроковими цілями підприємства є розробка технічної та дозвільної документації на нові та ексклюзивні види продукції.

До економічних цілей ТОВ «Украфлора-Вінниця» належать: зростання рівня прибутків, зростання рівня рентабельності та збільшення річного приросту доходу, зниження витрат на транспортування, знаходження резервів зниження витрат на комплектуючі.

Організаційні цілі: оптимізація часових характеристик для прийняття рішень, впровадження ефективних методів виробництва та управління інноваційною діяльністю.

Соціальні цілі: вдосконалення матеріального та морального стимулювання праці, підвищення добробуту і комфорту праці співробітників, а також якнайякісніше задоволення потреб клієнтів.

Технічні цілі: комп'ютеризація, впровадження гнучких технологій, створення нових підрозділів.

Цілі функціональних сфер діяльності ТОВ «Украфлора-Вінниця» поділяються на:

1) Маркетингові цілі: збільшити кількість продажів в країнах СНД; досягнути лідерства в цінах; збільшити частку ринку за рахунок витіснення конкурентів; спростити процедуру продажу.

2) Виробничі цілі: збільшити масштаб виробництва; збільшити швидкості виконання замовлень; впровадити нові методи виробництва.

Рисунок 3.1 – Дерево цілей ТОВ «Украфлора-Вінниця»

3) Фінансові цілі: зміцнення фінансової стабільності; досягнення оптимальної структури капіталу; збільшення оборотного капіталу.

4) Кадрові цілі: удосконалення системи набору, навчання, підвищення кваліфікації та перекваліфікації; впровадження гнучкої преміальної політики.

5) Інноваційні цілі: удосконалення системи управління інноваційною діяльністю; швидка адаптація ноу-хау до умов виробництва; модернізація та

реконструкція потужностей підприємства у відповідності з останніми досягненнями науки і техніки; впровадження нових видів високоефективного обладнання; розробка нових видів продукції.

Для наочного бачення ієрархії всієї сукупності цілей ТОВ «Украфлора-Вінниця», представлено дерево цілей підприємства (рисунок 3.1).

Проблемами, які можуть виникнути при досягненні цілей організації є: збільшення податкового тягаря; невиконання строків доставки постачальниками та невіплата коштів покупцями; втрата частини клієнтів; зниження обсягів продажів; поява серйозного конкурента; відмова працівників сприймати нововведення.

3.2 Удосконалення організації інноваційної діяльності підприємства

На даний момент перед підприємством постало гостро питання про збільшення номенклатури та обсягу реалізації продукції. Відповідно це потягне за собою розширення ринку збуту.

Враховуючи сучасний кризовий стан економіки та нестабільність зовнішнього середовища, в якому функціонує підприємство, перед ним ставляться нові цілі, завдання та формується дещо інша місія – генеральна ціль. Для їх досягнення необхідно врахувати сучасний стан діяльності товариства. Отже, за допомогою факторного аналізу ми виявили необхідність збільшення випуску продукції та підвищення ціни на неї. Відповідно, за правилами ринку, щоб не послабити конкурентоспроможність підприємства, потрібно покращити якість товару та послуг що надаються, використовуючи інновації, та збільшити номенклатуру продукції. Реально оцінюючи можливості товариства, можна сказати, що інноваційний потенціал підприємство має не поганий, проте з кожним роком він погіршується, а деякі показники залишаються беззмінними, що теж є негативним явищем.

Стратегія зростання, яку підприємство взяло за основу своєї подальшої поведінки на рику, ідеально підходить для того, щоб не втратити набуті позиції та продовжувати зростати.

Тому це вимагає від керівництва ТОВ «Украфлора-Вінниця» змінити та удосконалити організаційну структуру підприємства, а саме: перейти від лінійно-функціонального до лінійно-штабного типу. Ці заходи передбечитимуть наступні зміни: створити штаб – нову ланку організаційної структури – інноваційний відділ. В його обов'язки входитиме розробка нових хімічних добрив, що створюють для насіння сприятливе середовище в ґрунті, стимулюють ріст рослин та підвищують урожайність культур. Також перед хімічною лабораторією цього відділу ставиться завдання розробити нові ефективні хімічні препарати для обробки сільськогосподарських рослин проти шкідників, грибкових хвороб і водночас максимально безпечних для здоров'я людей і тварин.

Реалізація поставлених завдань та впровадження таких організаційних змін призведе до збільшення обсягу випуску продукції та її номенклатури. Тому необхідним є покращення збутової політики. Для даного підприємства пропонується дещо розширити збутовий відділ та створити маркетинговий. Це означає, що до раніше існуючих обов'язків цього розділу, додається відповідальність за просування продукції на ринку: реклама, розробка пропозицій щодо цінової політики, швидке реагування на зміну попиту, робота з постійними покупцями та пошук нової клієнтської бази.

Оскільки основною складовою організації є персонал, тому при розробці структурних змін потрібно врахувати можливий опір зі сторони працівників. Наприклад, проведення тренінгів може значно спростити та полегшити співпрацю з керівництвом та мікроклімат організації в цілому.

Для проведення запропонованих заходів можна створити так звану команду реформаторів, до складу якої доцільним буде відібрати з наявного персоналу компетентних спеціалістів (бухгалтера, економіста, менеджера, представника з наукового відділу, лаборанта, головного інженера, менеджера по роботі з персоналом).

Механізм управління інноваційною діяльністю на підприємстві ТОВ «Украфлора-Вінниця» спрямований на досягнення конкретних цілей шляхом впливу інновацій на фактори виробництва. Все це реалізується за допомогою наявних ресурсів підприємства, серед яких трудові ресурси є одними з найважливіших.

Удосконалюючи систему організації інноваційної діяльності необхідно враховувати економічні, фінансові, політичні, соціально-психологічні та організаційно-управлінські фактори, які впливають на діяльність підприємства. Інноваційна діяльність повинна бути зорієнтована на модернізацію, оновлення, вдосконалення виробничих потужностей та організаційно-економічних відносин.

На підприємстві ТОВ «Украфлора-Вінниця» не достатньо приділяється увага з питань організації інноваційної діяльності. Це проявляється у відсутності чіткої стратегії та планів управління інноваціями, сфера адаптації управління до інноваційної сфери майже не розвинена.

Інноваційна діяльність не є пріоритетною для підприємства. Це пов'язано з відсутністю необхідних ресурсів та браком вільних фінансових ресурсів, які можна використовувати для інноваційної діяльності. До зовнішніх факторів можна віднести нестабільне інституційно-правове забезпечення, відсутність сприятливого інвестиційного клімату та забезпечення доступу до інформації (правової, нормативно-довідкової, науково-технологічної, комерційної тощо), недостатня підтримка вітчизняної науки. Не створені умови, які б сприяли широкому залученню в інноваційну сферу позабюджетних інвестицій, насамперед з боку вітчизняних комерційних структур та банків.

При удосконаленні системи організації інноваційної діяльності підприємству необхідно враховувати теоретичні і практичні пошуки можливостей її активізації.

Користуючись досвідом іноземних тепличних господарств, підприємству ТОВ «Украфлора-Вінниця» необхідно виконати наступні завдання в сфері інноваційної діяльності:

1. Створити сприятливі умови для інвестицій
2. Використовувати всі наявні ресурси в інноваційній діяльності
3. Використовувати технологічні трансфери

Ключовими заходами по удосконаленню системи управління інноваційною діяльністю підприємства є:

- розробка та послідовна реалізація інноваційної стратегії підприємства;
- забезпечення системного підходу до здійснення технічного переозброєння і модернізації виробництва, створення виняткових технологій по всіх стадіях виготовлення продукції з метою нарощування її інтелектуальної складової та конкурентоспроможності;
- впровадження в систему внутрішньо-фірмового управління інноваційного менеджменту;
- забезпечення інвестування в інноваційний розвиток виробництва за рахунок власних і позичкових коштів;
- фінансування розробки і реалізації інноваційних проектів;
- впровадження прогресивних форм організації праці, ефективної системи мотивації інноваційної діяльності;
- впровадження інвестицій у розвиток трудових ресурсів і нарощування інтелектуального потенціалу підприємства.
- розробка та реалізація стратегії широкомасштабного реінжинірингу виробництва;
- впровадження у структурні підрозділи підприємства нового унікального високотехнологічного устаткування;
- розробка і впровадження ексклюзивних технологій у бізнес-процеси;
- цілеспрямоване нарощування інтелектуальної складової продукції, яка випускається;
- застосування сучасних інформаційних технологій у системі виробництва та внутрішньо фірмового управління бізнес-процесами.

Фінансування розробки та реалізації інноваційних проектів має включати такі заходи:

- забезпечення комплексного системного підходу до розробки інноваційних проектів щодо технічного переозброєння виробництва, придбання та впровадження в експлуатацію нового високотехнологічного устаткування;
- розробка і реалізація проектів, які спрямовані на впровадження нових технологічних процесів;
- розробка інвестиційних проектів щодо підвищення якості, конкурентоспроможності та інтелектуальної складової продукції, яка випускається підприємством.

Забезпечення усіх заходів потребує великих витрат фінансових та трудових ресурсів. Тому для підприємства буде доцільно створити окремий відділ інноваційного розвитку, який зміг би забезпечити виконання завдань необхідних для інноваційної діяльності підприємства ТОВ «Украфлора-Вінниця» в період скрутного економічного становища.

3.3 Впровадження антикризового управління як методу покращення інвестиційної діяльності підприємства

Оцінювання стану антикризового управління на ТОВ «Украфлора-Вінниця» допомогло виявити, що на підприємстві існує програма антикризових заходів. Але створена програма виходу із кризового становища не реалізується у повній мірі, так як підприємство недотримується запланованих заходів, а застосовує інші методи, які мають незначний короткостроковий ефект.

Дана ситуація має місце тому, що функції антикризового управління покладено на економічний відділ, що негативно відзначається на діяльності підприємства.

Тому, на мою думку, буде доцільним створити вакансію антикризового менеджера, та відділ перспективного розвитку підприємства. Введення даної посади на підприємстві не означає автоматичного поліпшення ситуації. Практика показала, що посада антикризового менеджера, яка створена формально, тобто закріплена за одним з існуючих працівників, ніколи не виведе

підприємство з кризи. Незвичайні умови та обставини діяльності спеціаліста з антикризового управління вимагають не тільки володіння сукупністю професійних здібностей та відповідного типу мислення. [7, С.44] Антикризовий управляючий має бути наділений рядом особистих характеристик, що дозволяють йому вільно адаптуватися в мінливих умовах кризової ситуації. Насамперед кризовий менеджер повинен володіти такими рисами, як цілеспрямованість, рішучість, перспективно-аналітичний склад розуму, раціоналізм мислення, фізична витривалість до перевантажень і нерівномірності трудового ритму, комунікабельність. [10, С.245].

Менеджеру треба мати знання та вміння, які забезпечать свободу орієнтації в різноманітних проблемах організаційно технічного, фінансового і соціально-економічного розвитку підприємства, навички аналітичної оцінки ситуації, організованість, винахідливість, ініціативність.

У подальшій перспективі, зважаючи на економічні, політичні та ризики зовнішньоекономічної діяльності, варто створити відділ антикризового управління, що забезпечить ефективну та стабільну роботу підприємства.

Для оцінки ефективності впровадження антикризового управління на підприємстві «Украфлора-Вінниця» необхідно розглянути два варіанти розвитку подій.

А – залучення кваліфікованого персоналу з антикризового управління для прогнозування ймовірності банкрутства та організації та реалізації заходів щодо поліпшення теперішнього фінансового становища;

В – збереження ситуації, коли відповідальність за антикризове управління несе власник підприємства.

Для яких можливі норми прибутковості (IRR) є залежним від майбутнього стану економіки (табл. 3.1).

Таблиця 3.1 – Дані для розрахунку очікуваної норми прибутковості варіантів вкладення капіталу в проекти А і В.

Стан економіки	Ймовірність даного стану	Проект А, IRR	Проект В, IRR
Підйом	$p_1 = 0,25$	90%	60%
Норма	$p_2 = 0,5$	60%	40%
Спад	$p_3 = 0,25$	-10%	-40%

Очікувану норму прибутковості проектів знаходимо за формулою (3.1):

$$ERR = \sum_{i=1}^n p_i \times IRR_i \quad (3.1)$$

де n – число можливих ситуацій. Тоді для запропонованих проектів отримуємо:

$$ERR_A = 0,25 \times 90\% + 0,5 \times 60\% + 0,25 \times (-10\%) = 50\%.$$

$$ERR_B = 0,25 \times 60\% + 0,5 \times 40\% + 0,25 \times (-40\%) = 25\%.$$

Таким чином, для двох розглянутих проектів очікувані норми прибутковості не збігаються, враховуючи те, що діапазон можливих значень IRR різний: для проекту А від -10% до 90%, для проекту В – від -40% до 60%.

Використаємо три стани економіки: норма, спад і підйом. Насправді ж стан економіки може коливатися від найглибшої депресії до найвищого підйому з незліченною кількістю проміжних положень. Звичайно нормальному стану відповідає сама більша ймовірність, далі значення ймовірностей рівномірно зменшуються при видаленні від норми як в одну (підйом), так і в іншу (спад) сторону, прагнучи до нуля в крайніх положеннях (повна депресія й найбільший підйом).

Нормальний розподіл досить повно відбиває реальну ситуацію й дає можливість, використовуючи обмежену інформацію, одержувати числові характеристики, необхідні для оцінки ступеня ризику того або іншого проекту (рис. 3.2).

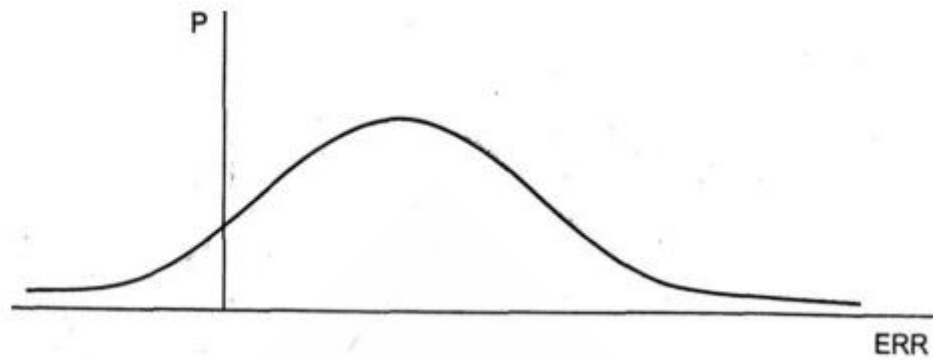

Рисунок 3.2 – Нормальний розподіл ймовірностей

Джерело: складено автором

На рис. 3.3 наведені графіки розподілу ймовірностей для проектів А і В. Передбачається, що для проекту А в найгіршому випадку збиток не складе більше 10%, а в найкращому випадку дохід не перевищить 90%. Для проекту В - 40% і 60% відповідно.

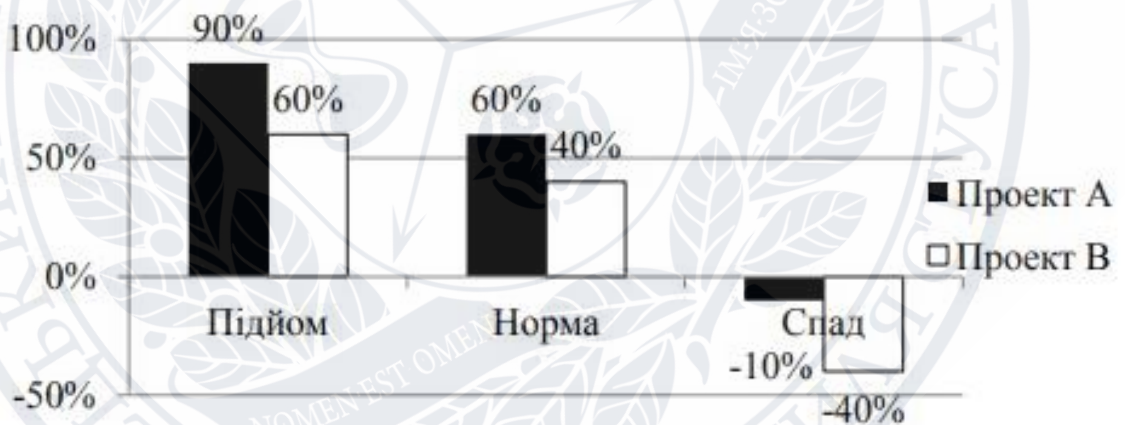

Рисунок 3.3 – Розподіл ймовірності для проектів А і В

Джерело: складено автором

Розподіл ймовірностей для обох проектів, враховуючи нормальний, представлений на рис. 3.4 та рис. 3.5.

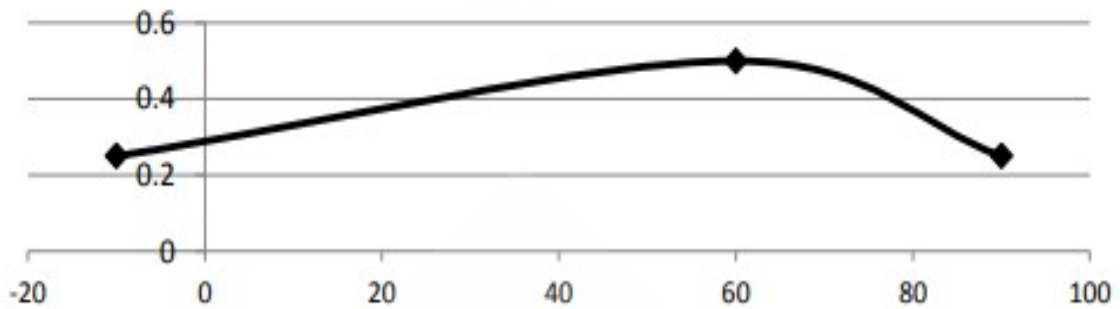

Рисунок 3.4 – Розподіл ймовірності проекту А

Джерело: складено автором

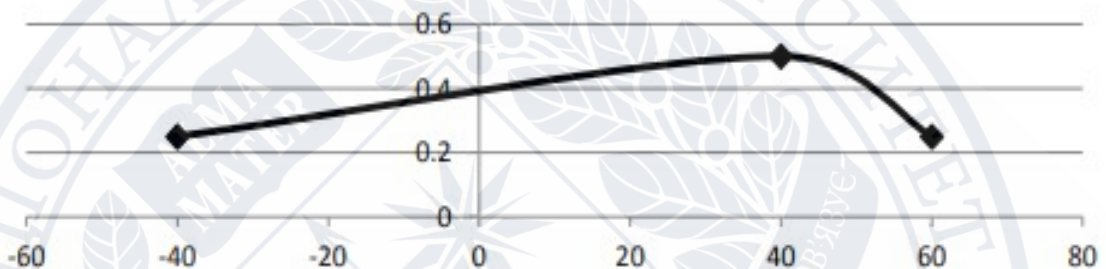

Рисунок 3.5 – Розподіл ймовірності проекту В

Джерело: складено автором

Чим більше «стислий» графік, тим вище ймовірність, що відповідає середньому очікуваному доходу (ERR), і ймовірність того, що величина реальної прибутковості виявиться досить близькою до ERR. Тим нижче буде й ризик, пов'язаний з відповідним проектом. Тому міру «стислості» графіка можна прийняти за досить коректну міру ризику.

Міру «стислості» визначає величина, що у теорії ймовірності зветься «середньоквадратичним відхиленням» і розраховується по наступній формулі:

$$\sigma = \sqrt{\sum (IRR_i - ERR)^2 \times p_i} \quad (3.2)$$

Чим менше ця величина, тим більш «стислий» відповідний розподіл ймовірностей, і тем менш ризикований проект. При цьому для нормального розподілу ймовірність «влучення» у межі $ERR \pm \sigma$ становить 68,26%.

Розрахуємо значення σ для розглянутих проектів А и В.

Проект А:

$$\sigma = \sqrt{(90 - 50)^2 \times 0,25 + (60 - 50)^2 \times 0,5 + (-10 - 50)^2 \times 0,25} = 36,7\%.$$

Проект В:

$$\sigma = \sqrt{(60 - 25)^2 \times 0,25 + (40 - 25)^2 \times 0,5 + (-40 - 25)^2 \times 0,25} = 38,4\%$$

Вважається, що середньоризикованій операції відповідає значення σ близько 30%. Як бачимо, два проекти є дуже ризикованими тому, що потребують значних витрат на їх впровадження, але проект А менш ризикований. З ймовірністю 68,26% можна одержати прибутковість від 31,56% до 104,96%.

Ще однією величиною, що характеризує ступінь ризику, є коефіцієнт варіації CV. Він розраховується по наступній формулі:

$$CV = \sigma / ERR \quad (3.3)$$

Він виражає кількість ризику на одиницю прибутковості (чим вище CV, тим вище ступінь ризику).

Для проектів А и В коефіцієнти варіації рівні відповідно:

$$CVA = 36,7/50 = 0,734$$

$$CVB = 38,4/25 = 1,536$$

У даній ситуації знайдені коефіцієнти вже не додають істотної інформації й можуть служити лише для оцінки того, у скільки разів один проект ризикованіше іншого: $1,536/0,734 \approx 2$. Проект В у 2 рази ризикованіше проекту А.

Таким чином, фінансування проекту А надає можливість підвищити економічну привабливість підприємства.

Витрати на запровадження заходів дорівнюють оплаті праці функціонального антикризового менеджера (15 500 грн.). Економічні зиски від запропонованих заходів полягають в:

- 1) отримання потрібної інформації для попередження настання кризи;

- 2) забезпечення мінімізації зовнішніх негативних впливів та використання переваг позитивних;
- 3) забезпечення позитивності чистого грошового потоку підприємства;
- 4) нормалізація стану грошового обороту підприємства;
- 5) нормалізація та покращення фінансового стану підприємства;
- 6) внаслідок поінформованості – недопущення виникнення ситуації боргової неплатоспроможності та порушення справи на банкрутство підприємства з боку його кредиторів.

ТОВ «Украфлора-Вінниця» одним із резервів фінансового оздоровлення підприємства є диверсифікованість виробництва за основними напрямками господарської діяльності. На ТОВ «Украфлора-Вінниця» цього можна досягти шляхом вирощування нових гібридів та видів овочів, це допоможе розширити асортимент продукції підприємства та привабить більше клієнтів.

Однак, всі ці заходи необхідно впроваджувати лише за наявності повного економічного обґрунтування їх ефективності. Також необхідно дотримуватися правила Паретто, лише 20% ефективних антикризових заходів дадуть 80% ефекту, впровадження всіх інструментів антикризового управління може мати повну відсутність економічного ефекту.

Для цього розрахуємо можливий прибуток, який може отримати підприємство на вітчизняному або закордонному ринку. Визначимо середню ціну продажу 1т томатів в Україні. Вона становить 37 000грн. Собівартість цієї продукції складає 22 000 грн. Таким чином, при продажу томатів в Україні дохід буде становити: 15 000грн за 1т.

Для експорту ж продукції потрібні додаткові витрати, які будуть розраховуватися як відповідний процент від ціни контракту (табл. 3.3). Зазначимо, що вид транспорту - автомобільний, вид розрахунків - акредитив.

Таблиця 3.3 - Структура витрат за ціною контракта

№	Витрати	Питома вага витрат до ціни контракту, %
1	Витрати на транспортування	3
2	Витрати на завантаження	0,2
3	Експортні платежі	5
4	Автомобільний тариф	0,1
5	Оформлення митних формальностей	1,3
6	Комісійні по акредитиву	1,5

1. Визначимо витрати, пов'язані з перевезенням, вони включають в себе вартість транспортування, вартість завантаження і автомобільний тариф:

$22000 \cdot 0,03 = 660$ грн. – вартість транспортування,

$22000 \cdot 0,002 = 44$ грн. – вартість завантаження,

$22000 \cdot 0,03 = 660$ грн. – автомобільний тариф,

1364 грн. – затрати пов'язані з перевезенням.

2. Визначимо витрати на оформлення митних платежів: $22000 \cdot 0,013 = 286$ грн.

3. Визначимо суму експортних платежів: $22000 \cdot 0,05 = 1100$ грн.

4. Розрахуємо витрати по акредитиву: $22000 \cdot 0,015 = 330$ грн.

5. Загальні витрати будуть становити: $1364 + 286 + 1100 + 330 = 3080$ грн.

6. Собівартість продукції при експорті буде складати: $22000 + 3080 = 25080$ грн.

7. Розрахуємо прибуток, який одержить підприємство від експорту томатів закордон, враховуючи, що ціна 1т томатів на європейському ринку становить 60000 грн. : $60000 - 25080 = 34920$ грн.

Таким чином, проведеними розрахунками, ми довели, що вивід на європейські ринки нового асортименту продукції дозволить істотно збільшити величину прибутку підприємства, що проводить стратегію виробничої диверсифікації. Адже з наших розрахунків можна зробити висновок про те, що при

розширенні асортименту товариство отримає прибуток в розмірі 34920 грн. з 1т продукції, порівнюючи реалізацію цієї ж продукції на внутрішньому ринку сума прибутку складає 15000 грн., що менше на 19920 тис.грн., враховуючи той факт, що більшість продукції підприємство експортує.

Так як даного виду диверсифікація не потребує нового обладнання, можна вважати, що правило Паретто виконується у повному обсязі. Антикризові витрати будуть мінімальними. ТОВ «Украфлора-Вінниця» має налагодженні зв'язки із постачальниками сировини і тому збільшення поставок насіння та необхідних матеріалів не понесе за собою великих затрат, навпаки підприємство може розраховувати на певні знижки, через збільшення обсягів закупівель. Виробничі потужності дозволяють даного роду розширення.

Отже, результати розрахунків у плані заходів підтвердили можливість застосування даних напрямів для ефективного управління антикризовим управлінням підприємства.

Висновки до третього розділу

В даному розділі визначено заходи щодо покращення стратегічної інноваційної діяльності підприємства. Можна зробити висновок, що пропозиції є стратегічно необхідними та економічно вигідними для покращення роботи підприємства і базуються на реальних можливостях товариства. Використання плану заходів на практиці допоможе ТОВ «Украфлора-Вінниця» не лише закріпити свої позиції на завойованому ринку але й відкриває перед ним нові перспективи розвитку.

З'ясовано, що до економічних цілей ТОВ «Украфлора-Вінниця» належать: зростання рівня прибутків, зростання рівня рентабельності та збільшення річного приросту доходу, зниження витрат на транспортування, знаходження резервів зниження витрат на комплектуючі.

Організаційні цілі: оптимізація часових характеристик для прийняття рішень, впровадження ефективних методів виробництва та управління інноваційною діяльністю.

Соціальні цілі: вдосконалення матеріального та морального стимулювання праці, підвищення добробуту і комфорту праці співробітників, а також якнайякісніше задоволення потреб клієнтів.

Технічні цілі: комп'ютеризація, впровадження гнучких технологій, створення нових підрозділів.

Цілі функціональних сфер діяльності ТОВ «Украфлора-Вінниця» поділяються на:

1) Маркетингові цілі: збільшити кількість продажів в країнах СНД; досягнути лідерства в цінах; збільшити частку ринку за рахунок витіснення конкурентів; спростити процедуру продажу.

2) Виробничі цілі: збільшити масштаб виробництва; збільшити швидкості виконання замовлень; впровадити нові методи виробництва.) Фінансові цілі: зміцнення фінансової стабільності; досягнення оптимальної структури капіталу; збільшення оборотного капіталу.

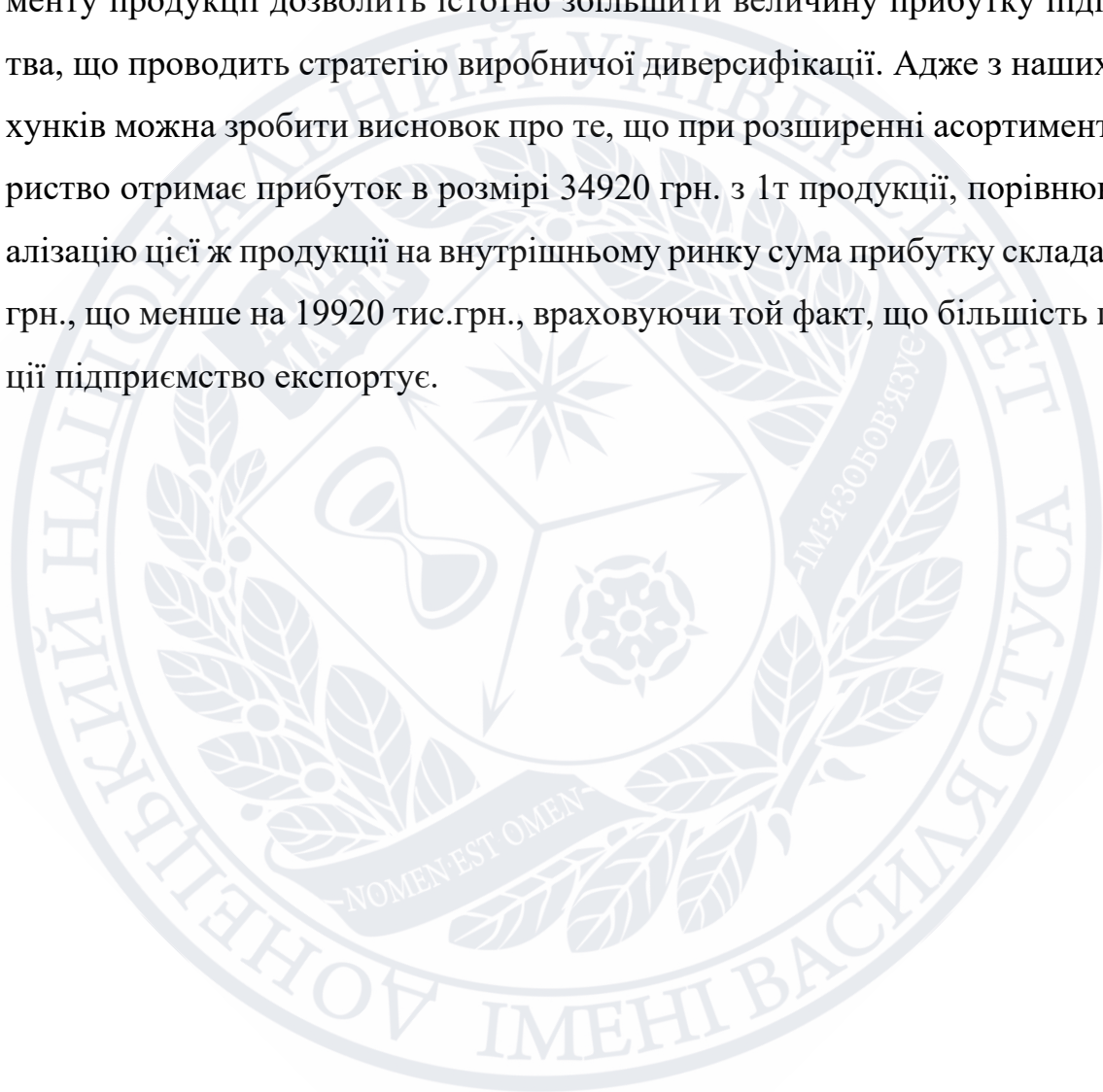
4) Кадрові цілі: удосконалення системи набору, навчання, підвищення кваліфікації та перекваліфікації; впровадження гнучкої преміальної політики.

5) Інноваційні цілі: удосконалення системи управління інноваційною діяльністю; швидка адаптація ноу-хау до умов виробництва; модернізація та реконструкція потужностей підприємства у відповідності з останніми досягненнями науки і техніки; впровадження нових видів вискоєфективного обладнання; розробка нових видів продукції. Інноваційна діяльність не є пріоритетною для підприємства. Це пов'язано з відсутністю необхідних ресурсів та браком вільних фінансових ресурсів, які можна використовувати для інноваційної діяльності. До зовнішніх факторів можна віднести нестабільне інституційно-правове забезпечення, відсутність сприятливого інвестиційного клімату та забезпечення доступу до інформації (правової, нормативно-довідкової, науково-технологічної, комерційної тощо), недостатня підтримка вітчизняної науки.

Не створені умови, які б сприяли широкому залученню в інноваційну сферу позабюджетних інвестицій, насамперед з боку вітчизняних комерційних структур та банків.

Для реалізації цих цілей запропоновано ввести посаду антикризового менеджера, функції якого буде покладено на економічний відділ.

Розрахунками доведено, що вивід на європейські ринки нового асортименту продукції дозволить істотно збільшити величину прибутку підприємства, що проводить стратегію виробничої диверсифікації. Адже з наших розрахунків можна зробити висновок про те, що при розширенні асортименту товариство отримає прибуток в розмірі 34920 грн. з 1т продукції, порівнюючи реалізацію цієї ж продукції на внутрішньому ринку сума прибутку складає 15000 грн., що менше на 19920 тис.грн., враховуючи той факт, що більшість продукції підприємство експортує.

ВИСНОВКИ

В результаті була досягнута мета дипломної роботи – проведено аналіз тенденцій інноваційної діяльності підприємства ТОВ «Украфлора-Вінниця», визначено напрямки її поліпшення, а також розроблено рекомендації по удосконаленню інноваційної стратегії підприємства та її активізації в сучасних умовах.

При виконанні дипломної роботи було досліджено методики розрахунків, які характеризують інноваційну діяльність підприємства; обґрунтовано вибір використаної, що виокремлює з усіх показників інноваційної діяльності підприємства саме інноваційний потенціал, оскільки він містить усі ресурси, що взмозі забезпечити досягнення конкурентних переваг підприємства з використанням інновацій. Оцінку інноваційного потенціалу підприємства було здійснено з використанням відповідної системи показників, які різняться між собою в залежності від етапу розробки та впровадження інновацій.

Проведено аналіз основних економічних показників, загалом можна зробити висновок, що за останній період становище підприємства значно погіршилось. Найважливіші показники (чистий прибуток, чистий дохід) значно зменшились. Якщо фінансовий стан підприємства не покращити, то така негативна тенденція може призвести до банкрутства або підвищить залежність підприємства від кредиторів та інвесторів.

На даний момент часу підприємство працює в не стійкому економічному середовищі, про те ТОВ «Украфлора Вінниця» являється одним із найбільших овочевої продукції, що розповсюджуються як у межах держави, так і за її межами.

Підприємство проводить інноваційну діяльність, але не має чіткого плану проведення інноваційних робіт та належної організації, з цим допоможуть впоратись рекомендації щодо розвитку організації та управління інноваційною діяльністю надані в роботі.

Робота підприємства направлена на розвиток, удосконалення продукції підприємства. Проте ефективним методом антикризової політики може стати диверсифікація, яка стосується, як розширення асортименту та і розширення ринків впливу. Якість продукції ТОВ «Украфлора Вінниця» відповідає світовим стандартам якості, про що свідчить відповідність її міжнародним стандартам якості, тому підприємству рекомендовано реалізовувати свою продукцію на закордонному ринку.

В даний період часу на підприємстві розглядають інноваційний проект впровадження системи рекуперації у своє виробництво. Розрахунки по проєкту показують високу ефективність, яка допоможе підприємству впоратись зі зростом цін на енергоносії, шляхом зменшення їх споживання.

У порівнянні 2019-2021 рр. обсяг продукції збільшився на 21,7%, що свідчить про збільшення обороту продукції, запровадженні системі знижок, що дозволяють користуватися послугами та товарами саме цього підприємства; урізноманітненні товарів, що знаходяться на реалізації; збільшенні експорту товарів.

Чистий дохід від реалізації на протязі 2019-2021 рр. збільшився на 21,55%. Даний показник свідчить, що ТОВ «Украфлора Вінниця» на протязі аналізованого періоду збільшило свій чистий дохід за рахунок збільшення обсягу реалізованої продукції, а не за рахунок безпідставного підняття цін.

На 31,8% зменшилась кількість працівників на протязі 2019-2021 рр., що свідчить про те, що на підприємстві проводиться модернізація та переоснащення виробництва. Оскільки обсяг продукції та чистий дохід на ТОВ «Украфлора Вінниця» зростають, а кількість працівників зменшується, що свідчить про модернізацію і технічне удосконалення виробничого процесу.

Фонд оплати праці зріс на 17,42%, що свідчить про зростання заробітних плат на ТОВ «Украфлора Вінниця». Зросла середня продуктивність праці на 40,68%, що свідчить про впровадження новітніх методик удосконалення організації праці, модернізації виробництва та комп'ютеризації процесу виробництва.

Середньорічна заробітна плата зросла на 37,38%, як наслідок зростання фонду оплати праці та продуктивності праці на ТОВ «Украфлора-Вінниця». З кожним роком зростає рентабельність підприємства.

Структура і чисельність кадрових служб на ТОВ «Украфлора-Вінниця» визначається генеральним директором та радою директорів підприємства. Значне місце в кадровій роботі займають функції, зв'язані із соціальним розвитком колективу, а також з використанням людського фактору в процесі виробництва. У зв'язку з цим працівники по кадрам усе більше уваги приділяють питанням педагогіки, психології, соціології, інших наук.

Детально дослідивши, стан менеджменту на підприємстві, а саме, організаційну структуру та цілі ТОВ «Украфлора-Вінниця», можна зробити висновок, що підприємство з даною структурою управління не зможе в повному обсязі, досягти поставлених перед собою цілей. Так, короткостроковою науково-технічна ціль – досягти високого рівня технічного оснащення виробництва, зробити внесок до національного наукового прогресу в області сільськогосподарських культур. Проте це практично не можливо без науково-дослідного підрозділу.

Розрахунками доведено, що вивід на європейські ринки нового асортименту продукції дозволить істотно збільшити величину прибутку підприємства, що проводить стратегію виробничої диверсифікації. Адже з наших розрахунків можна зробити висновок про те, що при розширенні асортименту товариство отримає прибуток в розмірі 34920 грн. з 1т продукції, порівнюючи реалізацію цієї ж продукції на внутрішньому ринку сума прибутку складає 15000 грн., що менше на 19920 тис. грн., враховуючи той факт, що більшість продукції підприємство експортує.

Рекомендації, що наведені в третьому розділі даної роботи ґрунтуються на реальних можливостях товариства і в результаті впровадження покращать фінансове становище підприємства, допоможуть втриматись на завойованих позиціях ринку в кризових умовах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ахновська І.О., Панасюк П.І. Антикризове управління підприємством в умовах економіки мінімального контакту. *Економічний простір*. №166. 2021.С. 42-48. URL: <http://www.prostir.pdaba.dp.ua/index.php/journal/issue/view/41>
2. Ахновська І.О., Левченко О. Розвиток краудфандингу для фінансування малого бізнесу в умовах інформаційної економіки. *Підприємництво та інновації*. №28. 2021.С. 76-83. URL: <http://ei-journal.in.ua/index.php/journal/article/view/408>
3. Андронік О.Л. Вплив оподаткування на розвиток малого та середнього підприємництва в Україні. *Економіка і організація управління*. Донецький національний університет. Вінниця. 2020. №3 (39), С. 144-154. <https://jeou.donnu.edu.ua/article/view/9711>
4. Андронік О.Л., Воронін А.В. Можливості та загрози електронної комерції в Україні. *Економіка і організація управління*. Донецький національний університет. Вінниця. 2021. №4 (44), С. 118-130.
5. Біркентале В.В., Василенко В.М. Програмно-цільовий підхід до інвестиційного розвитку територій. *Економіка і організація управління*. ДонНУ ім. В. Стуса, м. Вінниця. 2021. №2(42). С. 132-141. DOI: <https://doi.org/10.31558/2307-2318.2021.2.13>
6. Біркентале В.В., Зима А.О. Інноваційна діяльність як основа підвищення конкурентоспроможності підприємств та регіонів. *Вісник ДонНУ: Серія В: Економіка і право*. Донецьк: ДонНУ. 2009. №1. С. 53-60.
7. Болгов В.Є., Витяганець І.М. Забезпечення фінансової стійкості та платоспроможності як важлива ціль внутрішньофірмового бюджетування. *Економіка і організація управління*. ДонНУ ім. В. Стуса, м. Вінниця. № 1 (41) 2021 р. – С. 15-29. <https://jeou.donnu.edu.ua/article/view/10815/10720>
8. Болгов В.Є., Кушнір І.М. Механізм стратегічного фінансового планування на підприємстві ПрАТ «фармацевтична фірма «Дарниця» методом

коефіцієнтного аналізу. *Економіка і організація управління*. ДонНУ ім. В. Стуса, м. Вінниця. № 1 (41) 2021 р. – С. 41-50.
<https://jeou.donnu.edu.ua/article/view/10817/10722>

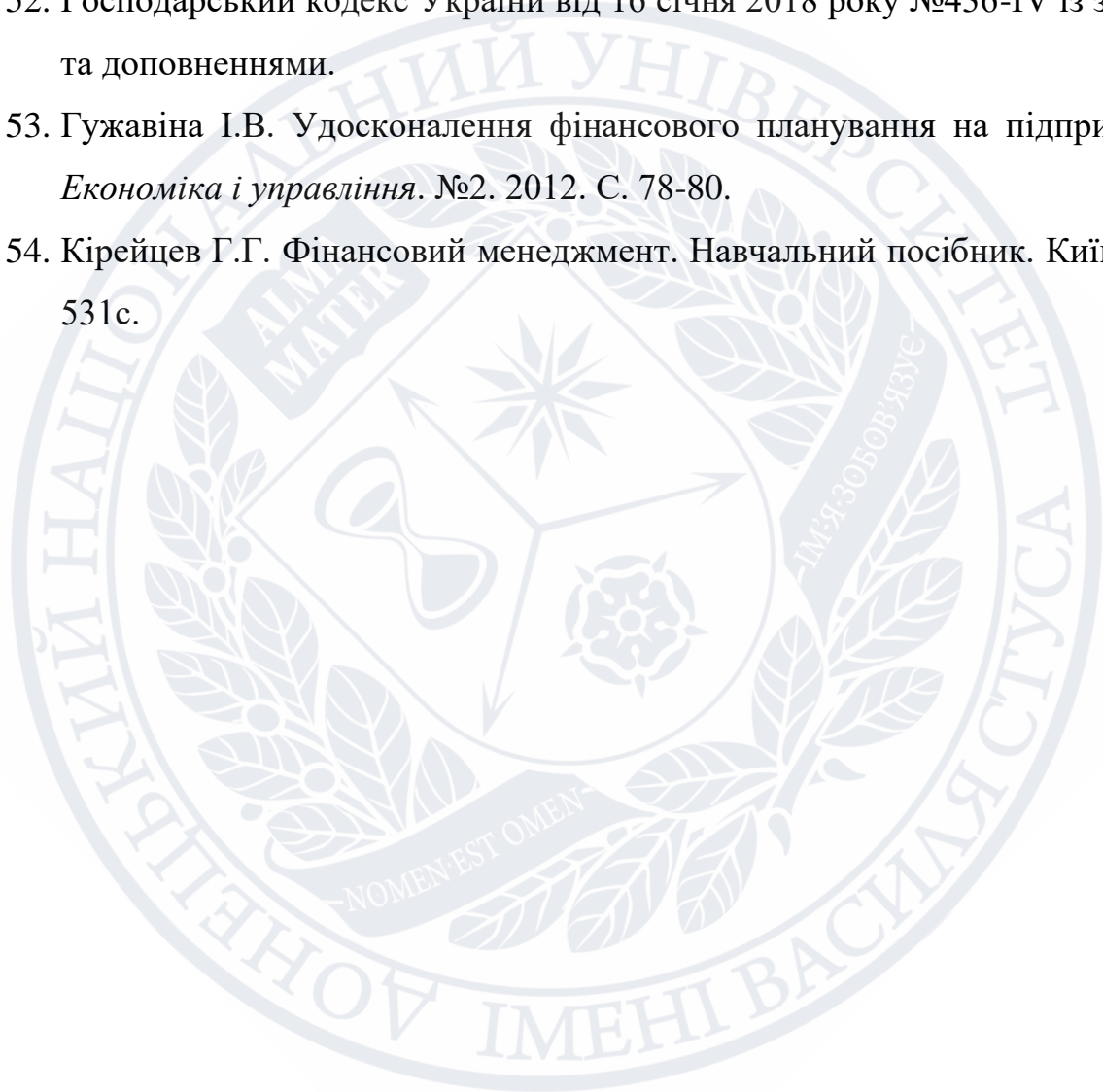
9. Воронін А.В. Європейська інтеграція та підтримка малого та середнього підприємництва в Україні. *Економіка і організація управління*. Донецький національний університет. Вінниця. 2020. №4 (40), С. 327-335 <https://jeou.donnu.edu.ua/article/view/10634>
10. Інформаційні дані Міністерства освіти і науки України щодо діяльності технологічних парків в Україні (за результатами щорічного моніторингу)
 URL: <https://mon.gov.ua/ua/nauka/innovacijna-diyalnist-ta-transfer-tehnologij/tehnologichni-parki>;
11. Наукова та інноваційна діяльність в Україні: Статистичний збірник. Державний комітет статистики України. URL: https://ukrstat.org/uk/druk/publicat/kat_u/publnauka_u.htm;
12. Рішення комісії Міністерства освіти і науки України від 28.12.2000 р. №16/1-13 «Про стан реалізації положень законів України», «Про специфічний режим інноваційної діяльності технологічних парків» та «Про інноваційну діяльність».
13. Чухрай Н.І. Економічне стимулювання інноваційної діяльності. Навчальний посібник. Дніпропетровськ, 2018р., с. 25-36.
14. Козловський В.О. Інноваційний менеджмент. Навчальний посібник. Вінниця, ВНТУ, 2019 р., с. 7-16.
15. Kozlovskyi, S., Baidala, V., Tkachuk, O., Kozyska, T. (2018), «Management of the sustainable development of the agrarian sector of the regions of Ukraine», *Montenegrin Journal of Economics*, Vol. 14. № 4, pp. 175-190. <http://dx.doi.org/10.14254/1800-5845/2018.14-4.12>
16. Kozlovskyi, S., Grynyuk, R., Baidala, V., Burdiak, V., Bakun, Y. (2019), «Economic Security Management of Ukraine in Conditions of European Integration», *Montenegrin Journal of Economics*, Vol. 15. № 3, pp. 137-153. <http://dx.doi.org/10.14254/1800-5845/2019.15-3.10>

17. Плоткін Я.П. Вдосконалення управління інноваційною діяльністю, Київ, 2018 р.
18. Шпек Р. Іноземні інвестиції в Україні. Уряд, кур'єр, 2018. № 62. 2 квіт. — С. 5.
19. Павленко І.А. Економіка та організація інноваційної діяльності. Навчальний посібник. Київ, КНЕУ, 2004 р.
20. Пересада А. А. Інвестування. Навчальний посібник. Київ, КНЕУ, 2001.
21. Симоненко Л.И. Інвестиційний процес в Україні в умовах перехідної економіки. *Фінанси України*, 2018. №8. С. 112.
22. Солоненко Ю. В. Інтернаціоналізація сімейного бізнесу: сутність процесу та чинники впливу. *Економіка і організація управління*. Донецький національний університет імені Василя Стуса. Вінниця: ДонНУ, 2018. Вип. 2 (30). С. 84–91. <https://jeou.donnu.edu.ua/article/view/6021>
23. Солоненко Ю. В. Управління сімейним бізнесом в умовах ринкової економіки. *Економіка і організація управління: збірник наукових праць*. Донецький національний університет. Вінниця: ДонНУ, 2016. Вип. 3 (23). С. 417–423. <https://jeou.donnu.edu.ua/article/view/2915>
24. Олійник Л.В. Стратегічні напрями забезпеченням фінансової стабільності підприємства. *Фінанси, облік, банки*. 2017. № 1 (22). С. 118–124. https://r.donnu.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/745/Oliinyk_4.pdf?sequence=1&isAllowed=y
25. Олійник Л.В., Скідченко А.О. Аналіз шляхів подолання підприємницьких ризиків на прикладі ТОВ «НОВА ПОШТА». *Економіка і організація управління*. 2020. № 2 (38). С. 68–80. <https://jeou.donnu.edu.ua/article/view/9381/9317>
26. Клочан І. В., Трегубов О.С., Гнатенко І.А., Парохненко О.С. Управління розвитком підприємництва в інноваційній економіці: моделювання ефективного використання ресурсів та мінімізація трансакційних витрат. *Інвестиції: практика та досвід* № 17/2021. С. 6-10. DOI: 10.32702/23066814.2021.17.5 2.

27. Трегубов О.С., Лісовий Д.І. Резерви підвищення ефективності управління формуванням доходів і прибутку підприємства. Економіка і організація управління. №3-4 / 2014. С. 281-287. http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/eiou_2014_3-4_43.pdf
28. Денисенко М.П. Основи інвестиційної діяльності: Підручник для студентів вищих навчальних закладів. К., Алеута, 2003. с.338.
29. Закон України “Про інноваційну діяльність”. Відомості Верховної Ради України, 2002. № 36. 266 с.
30. Бажал Ю. М. Економічна теорія технологічних змін. К., Заповіт, 1996. 240 с.
31. Краснокутська Н. В. Інноваційний менеджмент. Навчальний посібник. Київ, КНЕУ, 2003. 504 с.
32. Майорова Т. В. Інвестиційна діяльність. Навчальний посібник. Київ, ЦУЛ, 2018. 376 с.
33. Антонюк Л. Л., Поручник А. М., Савчук В. С. Інновації: теорія, механізм розробки та комерціалізації. К., КНЕУ, 2003. 180 с.
34. Закон України "Про інвестиційну діяльність". Відомості Верховної Ради України. 1991. № 47. 647 с.
35. Господарський кодекс України. Відомості Верховної Ради України. 2003. № 18, 19-20, 21-22. 144 с.
36. Левченко, Н.М. Аналіз інноваційної діяльності підприємств. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2009. №2, Т.1 С.138-142.
37. Кирич Н. Б. Інноваційна діяльність підприємств та організацій як метод стабілізації економіки регіонів України. *Вісник економічної науки України*, 2019. №1 (15). С. 23-25.
38. Пересада А.А. Управління інвестиційним процесом. Навчальний посібник. Київ, Лібра, 2002. с. 472.

39. Шляхи підвищення інвестиційної діяльності в Україні. За заг. Ред. Федоренко В.Г. Навчальний посібник. Київ, 2003. с. 154.
40. Пересада А.А. Реалізація інвестиційних проектів в Україні. *Фінанси України*. 2014. №3. с.106–112.
41. Майорова Т.В. Інвестиційна діяльність. Навчальний посібник. Київ, "Центр навчальної літератури", 2004. с.376.
42. Харів П., Собко О. Економічна ефективність інноваційної діяльності та методи її оцінювання в умовах ринку. Вісник Тернопільської академії народного господарства, Випуск 14. 2004. С. 108–113.
43. Харів П., Шпак Н., Собко О. Фінансове та інформаційне забезпечення інноваційних процесів в промисловості. *Збірник наукових праць "Економіка: проблеми теорії та практики"*. Випуск 92. Дніпропетровськ ДНУ, 2004. С. 49–60.
44. Холодкова Л.А. Инновационная деятельность субъектов профессионального образования: концепция, условия формирования. *Инновации*. 2020. №7.
45. Лапко О. О. Інноваційна діяльність як фактор підвищення ефективності вітчизняної економіки. *Фінанси України*, 2020. №6. С. 31–37.
46. Патон Б. Інноваційний шлях розвитку економіки України. Вісник національної Академії наук України. 2001. № 2. С. 11–16.
47. Андрієць М. Забезпечення економічного зростання підприємства за допомогою оптимізації грошових потоків підприємства. *Економіка, фінанси і право*. 2015. №6. С. 16-18.
48. Болюх М.А. Економічний аналіз. Навчальний посібник. Київ, КНЕУ, 2015. 555с.
49. Солоненко Ю.В., Загребельний С.О. Шляхи вирішення проблем управління підприємством під час кризи. *Модернізація економіки: сучасні реалії, прогнозні сценарії та перспективи розвитку*: матеріали міжнародної науково-практичної конференції м. Херсон. 2020. С. 268.

50. Олійник Л.В., Загребельний С.О. Використання альтернативних джерел енергії на тепличному господарстві. *Економіка, облік, фінанси та право: концептуальні та практичні аспекти розвитку*: матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Полтава, листопад 2021.
51. Базилевич В.Д., Баластрик Л.О. Державні фінанси: Навчальний посібник. Київ. Атіка, 2013. 368с.
52. Господарський кодекс України від 16 січня 2018 року №436-IV із змінами та доповненнями.
53. Гужавіна І.В. Удосконалення фінансового планування на підприємстві. *Економіка і управління*. №2. 2012. С. 78-80.
54. Кірейцев Г.Г. Фінансовий менеджмент. Навчальний посібник. Київ. 2015. 531с.

ДОДАТОК А

Таблиця А.1 – Розрахунок ефективності системи рекуперації для підприємства ТОВ «Укرافлора Вінниця»

Розрахунковий період		Газ						Електроенергія			
		Тепло, Гкал	об'єм, тис м3	вартість, грн	Тепло, Гкал	об'єм, тис м3	вартість, грн	тех-нол.	Вартість, грн	рекуп.	Вартість, грн
Січень	1 декада	300	38,5	847240,1	200	25,7	564826,7	2400	6192	567226,7	57792,0
	2 декада	320	41,1	903722,7	200	25,7	564826,7	2400	6192	567226,7	57792,0
	3 декада	374	48,0	1056225,9	200	25,7	564826,7	2400	6192	567226,7	62952,0
Лютий	1 декада	360	46,2	1016688,1	200	25,7	564826,7	2400	6192	567226,7	57792,0
	2 декада	380	48,8	1073170,7	200	25,7	564826,7	2400	6192	567226,7	57792,0
	3 декада	320	41,1	903722,7	200	25,7	564826,7	2400	6192	567226,7	47472,0
Березень	1 декада	380	48,8	1073170,7	228	29,3	643902,4	2400	6192	646302,4	52632,0
	2 декада	340	43,6	960205,4	210	27,0	593068,0	2100	5418	595168	51858,0
	3 декада	330	42,4	931964,1	180	23,1	508344,0	2100	5418	510444	56502,0
Квітень	1 декада	240	30,8	677792,0	175	22,5	494223,4	1800	4644	496023,4	51084,0
	2 декада	200	25,7	564826,7	140	18,0	395378,7	1800	4644	397178,7	51084,0
	3 декада	160	20,5	451861,4	126	16,2	355840,8	1800	4644	357640,8	51084,0
Травень	1 декада	150	19,3	423620,0	105	13,5	296534,0	1800	4644	298334	45924,0
	2 декада	130	16,7	367137,4	104	13,4	293709,9	1800	4644	295509,9	45924,0
	3 декада	121	15,5	341720,2	96	12,3	271116,8	1800	4644	272916,8	50052,0
Червень	1 декада	90	11,6	254172,0	90	11,6	254172,0	1500	3870	255672	39990,0
	2 декада	90	11,6	254172,0	90	11,6	254172,0	1200	3096	255372	39216,0
	3 декада	80	10,3	225930,7	72	9,2	203337,6	1200	3096	204537,6	39216,0
Липень	1 декада	80	10,3	225930,7	80	10,3	225930,7	1500	3870	227430,7	34830,0
	2 декада	80	10,3	225930,7	80	10,3	225930,7	1500	3870	227430,7	34830,0
	3 декада	88	11,3	248523,7	80	10,3	225930,7	1200	3096	227130,7	37152,0
Серпень	1 декада	80	10,3	225930,7	72	9,2	203337,6	1200	3096	204537,6	39216,0
	2 декада	80	10,3	225930,7	90	11,6	254172,0	1200	3096	255372	39216,0
	3 декада	80	10,3	225930,7	90	11,6	254172,0	1200	3096	255372	42828,0
Вересень	1 декада	90	11,6	254172,0	80	10,3	225930,7	1200	3096	227130,7	44376,0
	2 декада	100	12,8	282413,4	80	10,3	225930,7	1200	3096	227130,7	44376,0
	3 декада	120	15,4	338896,0	104	13,4	293709,9	1200	3096	294909,9	44376,0
Жовтень	1 декада	160	20,5	451861,4	112	14,4	316303,0	1200	3096	317503	49536,0
	2 декада	170	21,8	480102,7	126	16,2	355840,8	1200	3096	357040,8	49536,0
	3 декада	198	25,4	559178,4	140	18,0	395378,7	1500	3870	396878,7	54954,0
Листопад	1 декада	200	25,7	564826,7	150	19,3	423620,0	1500	3870	425120	55470,0
	2 декада	220	28,2	621309,4	180	23,1	508344,0	1800	4644	510144	56244,0
	3 декада	250	32,1	706033,4	210	27,0	593068,0	2100	5418	595168	57018,0
Грудень	1 декада	280	35,9	790757,4	200	25,7	564826,7	2100	5418	566926,7	57018,0
	2 декада	290	37,2	818998,7	200	25,7	564826,7	2400	6192	567226,7	57792,0
	3 декада	330	42,4	931964,1	200	25,7	564826,7	2400	6192	567226,7	62952,0